

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Kristýna Kožuchová

Indexace fondů Státní technické knihovny pro volně přístupný fond
v Národní technické knihovně
Bakalářská práce

Praha 2009-05-25

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Radka Římanová

Oponent bakalářské práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze, 20. dubna 2009

.....

podpis studenta

Identifikační záznam

KOŽUCHOVÁ, Kristýna. *Indexace fondů Státní technické knihovny pro volně přístupný fond v Národní technické knihovně [Indexing State Technical Library collections for open shelves in National Technical Library]*. Praha, 2009. 62 s., 2 s. příl. + 1 CD-ROM. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2009. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Radka Římanová.

Abstrakt

Bakalářská práce popisuje způsob, jakým byly reindexovány fondy Státní technické knihovny (STK) pro volně přístupný fond v Národní technické knihovně (NTK) klasifikačním systémem Třídění Kongresové knihovny. Práce zachycuje konkrétní poznatky z procesu reindexace ve Státní technické knihovně. V úvodu je stručně představen Projekt výstavby Národní technické knihovny, další kapitola je věnována klasifikačnímu systému Třídění Kongresové knihovny. Samostatná kapitola uvádí důvody, proč bylo Třídění Kongresové knihovny zvoleno jako klasifikační systém pro stavění volně přístupného fondu v NTK. Dále je popsán průběh zavedení indexace do rutinního provozu STK a v poslední kapitole jsou zmíněny osobní zkušenosti a vlastní dojmy s pracovním působením v STK.

Klíčová slova

Třídění Kongresové knihovny, Národní technická knihovna (Česko, projekt), volný výběr, reklasifikace, reindexace, LCC, NTK, STK, organizace knihovního fondu, stavění knihovního fondu, Státní technická knihovna, intelektuální indexace, automatická indexace

OBSAH

<u>OBSAH.....</u>	<u>6</u>
<u>PŘEDMLUVA.....</u>	<u>7</u>
<u>ÚVOD.....</u>	<u>9</u>
<u>1 PROJEKT VÝSTAVBY NTK.....</u>	<u>11</u>
1.1 Cíle projektu výstavby NTK.....	11
1.2 Architektonická soutěž.....	11
1.3 Budova NTK.....	12
1.4 Co nabídne NTK svým uživatelům.....	14
1.5 Stěhování.....	18
<u>2 TŘÍDĚNÍ KONGRESOVÉ KNIHOVNY.....</u>	<u>20</u>
2.1 Klasifikační systém.....	20
2.2 Třídění Kongresové knihovny.....	20
2.3 Vlastnosti LCC	21
2.4 Literary warrant.....	21
2.5 Enumerativní klasifikační systém.....	22
2.6 Flexibilita systému LCC.....	22
2.7 Struktura LCC.....	22
2.8 Notace LCC.....	24
2.9 Signatura LCC.....	24
2.10 Katerizační číslo.....	26
2.11 Manuály.....	26
2.11.1 Tištěné tabule LCC.....	26
2.11.2 Elektronická verze tištěných tabulek LCC.....	27
2.12 Pravidla pro řazení knih na regále.....	27
<u>ZDŮVODNĚNÍ VÝBĚRU LCC PRO VOLNĚ PŘÍSTUPNÝ FOND V NTK.....</u>	<u>29</u>
2.13 Volně přístupný fond.....	29
2.14 Volně přístupný fond v NTK.....	29
2.15 Rozhodnutí.....	29
2.16 Hlediska výběru.....	30
2.17 Ne.....	31
<u>3 PRŮBĚH ZAVEDENÍ INDEXACE DO RUTINNÍHO PROVOZU STK.....</u>	<u>34</u>

<u>3.1 Varšavská univerzitní knihovna.....</u>	<u>34</u>
<u>3.2 Indexace dokumentu</u>	<u>35</u>
<u>3.3 Fáze implementace LCC v STK.....</u>	<u>35</u>
<u>3.3.1 První fáze implementace – 2005, 2006</u>	<u>35</u>
<u>3.3.2 Druhá fáze implementace – 2007.....</u>	<u>36</u>
<u>3.3.3 Třetí fáze implementace – 2008</u>	<u>43</u>
<u>3.3.4 Projekt firmy Incad.....</u>	<u>46</u>
<u>4 VLASTNÍ DOJMY A ZKUŠENOSTI.....</u>	<u>52</u>
<u>ZÁVĚR.....</u>	<u>54</u>
<u>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....</u>	<u>55</u>
<u>SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....</u>	<u>59</u>
<u>SEZNAM OBRÁZKŮ.....</u>	<u>60</u>
<u>SEZNAM TABULEK.....</u>	<u>61</u>
<u>SEZNAM GRAFŮ.....</u>	<u>62</u>
<u>PŘÍLOHA.....</u>	<u>1</u>

PŘEDMLUVA

Tématem předkládané bakalářské práce je popis způsobu, jakým byly reindexovány fondy Státní technické knihovny (dále jen STK) pro volně přístupný fond v Národní technické knihovně (dále jen NTK) klasifikačním systémem Třídění Kongresové knihovny.

K napsání této bakalářské práce mě inspirovala odborná praxe, kterou jsem vykonávala v STK od října 2007 do března 2008. Mou hlavní pracovní náplní byla reindexace fondů STK klasifikačním systémem Třídění Kongresové knihovny.

Cílem práce je práce zachytit konkrétní poznatky z procesu reindexace ve Státní technické knihovně, která měla pro STK velký význam.

Při zpracovávání bakalářské práce jsem čerpala z diplomové práce T. Macháčkové, která se věnovala implementaci Třídění Kongresové knihovny v knihovnách ČVUT. Část použitých zdrojů tvoří osobní konzultace. Informační příprava probíhala formou rozhovorů s pracovníky STK. Nezbytná byla také konzultace se zástupci firmy Incad, která STK dodala softwarové řešení pro automatické přiřazování tříd Třídění Kongresové knihovny.

Vzhledem k tomu, že se v současné době v ČR Třídění Kongresové knihovny nepoužívá v žádné knihovně, domácí odborná literatura se jím systematicky nezabývá. Tento fakt zapříčiňuje, že dosud neexistuje ustálená terminologie pro tento klasifikační systém. V této práci se užívá zkratky LCC, protože se jedná o nejčastější výskyt a to jak v malé škále české odborné literatury, tak v obrovském množství v cizojazyčné odborné literatuře. K této terminologii se rovněž přikláním, neboť byla použita T. Macháčkovou v diplomové práci. R. Sapon-White používá zkratky LCCS (Library of Congress Classification System), nicméně kromě jeho prací dostupných na intranetu STK, jsem tuto formu zkratky již nenalezla, a proto ji nepoužívám.

V úvodu nejprve stručně představím Projekt výstavby Národní technické knihovny jako uzlu informační infrastruktury výzkumu a vývoje, vzdělávání a veřejných informačních služeb České republiky. V další kapitole se věnuji klasifikačnímu systému Třídění Kongresové knihovny (Library of Congress classification, LCC), přičemž se nejedná o vyčerpávající souhrn všech informací o LCC, ale o přehled jeho základních vlastností. V samostatné kapitole se pokusím osvětlit důvody, proč bylo LCC zvoleno jako

Předmluva

klasifikační systém pro stavění volně přístupného fondu v NTK. Dále popíšu průběh zavedení indexace do rutinního provozu STK a v poslední kapitole zmíním své zkušenosti a vlastní dojmy s pracovním působením v STK.

Pro citování dokumentů je v této práci využit tzv. harvardský systém citování v souladu s normami ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2. Dokumenty jsou v seznamu literatury řazeny abecedně podle záhlaví.

Bakalářská práce je rozčleněna do kapitol a podkapitol, jejichž součástí mohou být obrázky či grafy.

Za pomoc při přípravě a odborné vedení děkuji především své vedoucí bakalářské práce PhDr. Radce Římanové ze Státní technické knihovny v Praze.

ÚVOD

Hrubá stavba Národní technické knihovny vyrostla v Praze v Dejvicích na Flemingově náměstí za neuvěřitelný rok.¹ Nová budova NTK byla stavěna v době, kdy probíhala diskuse nad projektem nové budovy Národní knihovny, navržené architektem Janem Kaplickým, označována také výrazem Blob. Projekt Národní knihovny byl mediálně a vášnivě diskutován, naproti tomu Projekt Národní technické knihovny se realizoval za relativně malého zájmu médií. Důvodů, které vedly k počátečnímu chladnému mediálnímu zájmu mohlo být několik. Jednou z příčin může být skutečnost, že zatímco Kaplického Blob může vyvolávat a jistě také vyvolává v některých lidech rozporuplné pocity, Národní technická knihovna pravděpodobně nijak nešokuje. Podle mého názoru však v případě NTK jedná o moderní a zajímavé pojetí stavby knihovny pro poskytování moderních knihovních služeb. V současné chvíli je stavba Národní technické knihovny dokončená a Státní technická knihovna se připravuje k jejímu používání.

Zástupcům Státní technické knihovny byla budova předána 31. prosince 2008. NTK, která je největší současnou knihovnou v Praze, je navržena v obrysu zaobleného čtverce a dle autorů je sama stavba technickou učebnicí, což vyjadřuje propojení na technické vědy, kterých se tato knihovna týká.

V roce 2007 nastínila T. Macháčková ve své diplomové práci nedořešenou otázku organizačně-právního uspořádání v Národní technické knihovně. Již v této době nebylo jasné postavení všech tří subjektů (STK, Ústřední knihovny ČVUT a Ústřední knihovny VŠCHT), přestože původně Projekt výstavby Národní technické knihovny jako uzlu informační infrastruktury výzkumu a vývoje, vzdělávání a veřejných informačních služeb České republiky počítal s transformací STK a knihoven VŠCHT a ČVUT do jedné instituce Národní technické knihovny. Otázka je nedořešená i dnes. Nelze ovšem říci, že by se knihovny na transformaci nepřipravovaly. V roce 2001 bylo podepsáno Memorandum o porozumění mezi Vysokým učením technickým (ČVUT), Státní technickou knihovnou (STK) a Vysokou školou chemicko technologickou (VŠCHT), v němž se tyto instituce zastoupené rektory ČVUT a VŠCHT a ředitelem STK shodly, že po realizaci transformace STK na NTK v souladu s platnými právními předpisy

¹ Stavba NTK započala na podzim r. 2006

Úvod

společně zřídí nový samostatný právní subjekt. Vize memoranda se však nenaplnily (Memorandum o porozumění viz příloha 1).

1 PROJEKT VÝSTAVBY NTK

1.1 Cíle projektu výstavby NTK

Na základě Usnesení Vlády České republiky č.699 byl 12. července 2000 schválen Projekt výstavby Národní technické knihovny jako uzlu informační infrastruktury výzkumu a vývoje, vzdělávání a veřejných informačních služeb České republiky. Toto usnesení je vyústěním státní informační politiky a představuje jednu z mnoha aktivit Vlády ČR na cestě k informační společnosti. Cílem projektu je jednak vybudování onoho uzlu informační infrastruktury výzkumu a vývoje, vzdělávání a veřejných informačních služeb především pro oblast techniky a přírodních, aplikovaných věd, ale také společenských věd, jednak je cílem projektu transformace Státní technické knihovny, knihoven VŠCHT a ČVUT do jedné instituce Národní technické knihovny. Výstavba nové budovy NTK rovněž vytvořila nezbytné prostorové, provozní a technické podmínky pro realizaci funkcí NTK. K neméně důležitým důvodům zpracování Projektu výstavby Národní technické knihovny patřil fakt a dlouhodobý problém umístění dvou významných knihoven ČR (Národní knihovna ČR a Státní technická knihovna) v jednom areálu Klementina v Praze [Česko, 2000].

STK má v Klementinu pronajatou plochu zhruba o rozměrech 4 200 m². Tato plocha je ale pro fond přesahující 1,2 milionu svazků nedostačující. Kritická situace nedostatku místa byla v minulosti řešena provizorními řešeními a sice postupnou rekonstrukcí původně hospodářských budov. Prvním řešením byla v letech 1974-1994 rekonstrukce zemědělské usedlosti na depozitní sklad v Praze 4-Písnici. Dalším východiskem byla stavba tří hal depozitáře ve Lhotě u Dolních Břežan, která probíhala v letech 1975-1993 [Tichý, 2006]. Obě varianty sice dočasně napomohly řešení vážného nedostatku prostoru pro fond STK, avšak z dlouhodobého hlediska nepředstavují depozitáře ideální řešení. Narůstající fond STK i počet pracovníků potřebných pro zabezpečení všech funkcí STK nelze v prostorách Klementina uspokojivě řešit.

1.2 Architektonická soutěž

Veřejná regionální architektonická soutěž na projekt budovy NTK byla vyhlášena 31. května 2000. Soutěže se zúčastnili především domácí architekti a architektonické týmy. Rok po jejím vyhlášení, tedy v roce 2001, byla soutěž uzavřena a z celkových čtyřiceti

čtyř návrhů vybrala porota projekt týmu AK architekti Praha² ve složení Roman Brychta, Adama Halíř, Václav Králíček a Petr Lešek [Tichý, 2006].

1.3 Budova NTK

NTK je situována na Flemingově náměstí v Praze 6 v areálu vysokých škol ČVUT a VŠCHT, kde je tak nejblíže k největší potenciální uživatelské skupině. Hrubá stavba NTK byla dokončena za pouhých deset měsíců. Průběh stavby bylo od jejího začátku možné sledovat pomocí záběrů webové kamery na webových stránkách Projektu Národní technické knihovny.³

Budova má celkem šest nadzemních podlaží, která jsou určena pro veřejné prostory knihovny a její administrativní zázemí a v dalších třech podzemních podlažích je situován depozitář a parkoviště s místy pro automobily i pro kola.

NTK v sobě pojme čtyři knihovny. Kromě STK a knihoven ČVUT, budou v budově NTK umístěny i časopisecké fondy VŠCHT a součástí prvního podlaží bude také samostatná pobočka Městské knihovny Prahy 6.

Náklady na vybudování NTK jsou 2,1 miliardy korun [Národní, 2009]. Budova má v půdorysu tvar zaobleného čtverce o vnějších rozměrech zhruba 75x75 metrů. Tvar zaobleného čtverce objektu NTK má podle autorů návrhů navozovat pocit ochrany a soustředění. V budově NTK se materiálově uplatnilo zejména sklo a beton, což jsou materiály s nulovou požární zátěží.

Na nové budově NTK je zajímavé její energetické řešení, které bylo navrženo tak, aby bylo šetrné k životnímu prostředí. Architektonický návrh budovy totiž spolu s dalšími atributy vytváří prostor pro minimalizaci energetické náročnosti k čemuž přispívá i fakt, že je budova NTK řešena jako kompaktní celek s minimálním členěním respektující orientaci budovy ke světovým stranám [Žemlička, 2008]. Díky kombinaci použitých technických a technologických řešení při výstavbě se budova NTK řadí k unikátním konstrukcím.

² nyní ateliér Projektil, Architekti, s.r.o.

³ webové stránky Projektu Národní technické knihovny – <http://old.stk.cz/ntk/projekt.html>

Obr. 1 – Budova NTK

Obr. 2 – Interiér NTK

Obr. 3 – Depozitář

1.4 Co nabídne NTK svým uživatelům

Očekává se, že NTK ročně navštíví přes 900 000 návštěvníků [Kouzlo, 2009]. O provoz a administrativu se bude starat asi 170 zaměstnanců [Státní technická knihovna, 2006].

Kapacita úložných svazků v NTK je přibližně 1,2 milionu (ve třech podzemních skladech). Přičemž k více než 200 000 z nich budou mít uživatelé ve čtyřech nadzemních patrech volný přístup (kapacita regálů pro volný výběr však počítá až s 600 000 svazky).

V budově NTK se nachází přes 1200 studijních míst a asi 300 relaxačních míst, badatelna a archiv historického fondu, studovny odborných časopisů a norem, čtyři počítačové učebny s kapacitou 180 míst, noční studovna s nonstop provozem, 18 týmových studoven a 29 individuálních studoven (2 pro tělesně handicapované a 2 individuální multimediální studovny pro zrakově postižené) a kavárna. Uživatelům budou v knihovně k dispozici samoobslužná kopírovací a tisková zařízení, 34 informačních terminálů pro přístup do online katalogů, volně umístěná PC po celé knihovně a Wifi síť s přístupem pro registrované uživatele knihovny zdarma.

Obr. 4 – Informační terminály

Obr. 5 – Noční studovna

Obr. 6 – Týmová studovna

Obr. 7 – Studovna

Uživatelé budou mít v nové budově rovněž volný přístup do dvou venkovních atrií, která se nachází v šestém nadzemním podlaží.

Obr. 8 – Venkovní átrium

V NTK se také nachází výstavní sál a školicí středisko s možností variabilních sestav míst k sezení, dále konferenční sál s 230 místy a zázemím (moderní AV technikou, režii a tlumočnickými kabinami). Konferenční sál byl pojmenován podle K. J. N. Ballinga⁴ [Státní technická knihovna, 2006].

⁴ K.J.N. Balling (1805 – 1868) byl v roce 1831 pověřen tehdejším ředitelem a zároveň zakladatelem Královského českého stavovského technického učiliště F. J. Gerstnerem péčí o sbírku knih a časopisů, které byly do v majetku ústavu a byly dosud umístěny u jednotlivých profesorů a na jejich katedrách.

Obr. 9 – Konferenční sál

Fond NTK bude chráněn technologií RFID (Radio Frequency Identification, radio frekvenční identifikace). K hlavním oblastem užití této technologie patří právě knihovny, pro které tato technologie znamená možnost rozšíření samoobslužných výpůjčních služeb, zefektivnění revize a organizace fondu na regálech a vyřešení problému ochrany fondu před zcizením. Data jsou digitálně ukládána do RFID tagů (čipů), ze kterých se mohou jednoduše načítat. RFID tag je nositelem informace, který se může vyskytovat ve formě etikety (smart label) nebo v zapouzdřené podobě různých tvarů. K čtení a zapisování do RFID tagů slouží RFID čtečka. K hlavním výhodám RFID technologie patří možnost mnohočetného čtení, rychlost pořízení informace a snížení chybovosti. Dalším kladem této technologie je skutečnost, že pro čtení a zapisování RFID tagů není nutný přímý kontakt [Kodys, 2006].

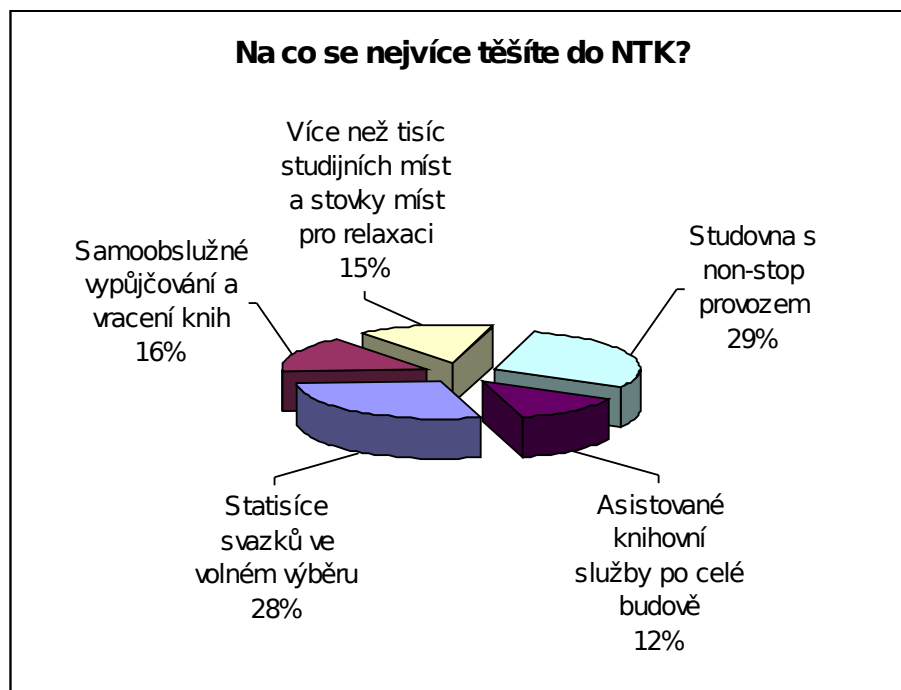
Obr. 10 – Mnohočetné čtení knih na regále

Obr. 11 – Čip RFID

Dodavatelem technologie RFID pro NTK je švýcarská firma Bibliotheca, dodávka byla realizována prostřednictvím firmy Cosmotron, s. r. o..

NTK zajistí svým uživatelům nejen asistované služby, ale v budově se bude nacházet také RFID stanice pro samoobslužné výpůjčky a vracení dokumentů a venkovní samoobslužný návratový box, který bude napojen na automatizovanou třídičku vrácených dokumentů. Trend přesunutí některých činností výpůjčního protokolu na samoobslužná zařízení je prověřený v celosvětovém měřítku a budoucí uživatelé NTK také tuto možnost rozšíření služeb vítají, jak vyplývá z níže uvedeného grafu.

Graf 1 – Průzkum preferencí uživatelů (585 respondentů)

1.5 Stěhování

Čtenáři mohli Státní technickou knihovnu umístěnou ještě v areálu pražského Klementina navštívit naposledy 28. února 2009. Knihovnu bylo nutné uzavřít z důvodu stěhování knihovního fondu [Šulová, 2009]. Stěhování by nemělo přesáhnout dobu čtyř měsíců. Přesunovat se bude přibližně 25 000 metrů knih včetně vázaných časopisů. Knihy budou převáženy speciálními nákladními automobily které jsou určené ke stěhování knih. Stěhování bude probíhat pouze v příznivých klimatických podmínkách. Převážba by měla být co možná nejrychlejší, aby se minimalizovala doba, po kterou budou knihy mimo stabilní prostředí.

Uzavření knihovny a průběh stěhování neovlivnilo funkčnost elektronických služeb, typicky pro STK jsou to služby dodávky digitalizovaných částí dokumentů – Virtuální polytechnická knihovna, které jsou poskytovány i v tomto mezi údobí, což vnímám jako velice vstřícný krok ze strany knihovny.

Podle současných plánů by se Národní technická knihovna měla svým uživatelům otevřít v plném provozu 9. září 2009. Vedení STK se nakonec rozhodlo, že ačkoli nedošlo k transformaci tří subjektů do jedné organizační jednotky NTK, dojde k změně názvu STK na Národní technickou knihovnu. Pro tuto knihovnu je proto v současnosti

Projekt výstavby NTK

připravována v součinnosti se zřizovatelem Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR nová Zřizovací listina a Statut.

2 TRÍDĚNÍ KONGRESOVÉ KNIHOVNY

2.1 Klasifikační systém

„Klasifikační systémy v knihovnách umožňují organizovat sbírky na základě věcného hlediska. Logické uspořádání množiny klasifikovaných pojmů na základě vztahů a závislostí mezi charakteristickými znaky těchto pojmů. Struktura klasifikačního systému je zakotvena v klasifikačním schématu. Seznam klasifikovaných pojmů vyjádřených notacemi a opatřených jazykovými ekvivalenty je obsažen v klasifikačních tabulkách. Vyjadřovacím prostředkem klasifikačního systému je systematický selekční jazyk“ [Balíková, 2003c]. Zjednodušeně můžeme říci, že klasifikační systém je systém, podle kterého jsou dokumenty setříděny a organizovány.

Klasifikační systémy umožňují přidělit každé jednotce klasifikační znak založený na jejím předmětovém obsahu. Díky tomu je možné udržet obsahově příbuzné jednotky na regálech v oborovém pořádku. Klasifikační znak přiřazený dokumentu tedy odráží jeho předmětový obsah. K nejrozšířenějším klasifikačním systémům patří mimo jiné Třídění Kongresové knihovny (dále jen LCC) [Chowdhury G. G.; Chowdhury S., 2007].

2.2 Třídění Kongresové knihovny

Třídění Kongresové knihovny vzniklo v Kongresové knihovně Spojených států amerických na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Kongresová knihovna byla založena v roce 1800. Fond Kongresové knihovny je velmi rozsáhlý, odráží tak velkou část lidského vědění a jsou v něm zastoupeny různé vědní disciplíny, z toho důvodu jsou některé třídy rozvinutější více, jiné méně. Počátky prací na tomto klasifikačním systému probíhaly pod vedením Charlese A. Cuttera, významné osobnosti světového knihovnictví.⁵

Třídění Kongresové knihovny se v průběhu dvacátého století rozšířilo do celých Spojených států amerických. Využívat jej začaly především americké akademické a výzkumné knihovny s rozsáhlými fondy. V současnosti patří LCC k nejrozšířenějším klasifikačním schématům na světě, jehož zastoupení je možné nalézt také na evropském kontinentu, např. ve Velké Británii či v Polsku. Existuje celá řada důvodů, které

⁵ Ch. A. Cutter (1837–1903) je také autorem vlastního systému třídění, tzv. expanzivní klasifikace, a systému přiřazování autorských znaků dokumentům pro zohlednění abecedního stavění, tzv. kateřizace.

způsobily jeho oblíbenost a tak i rozšíření do dalších knihoven především na území amerického kontinentu. Jeden z podstatných důvodů je, že Kongresová knihovna vytváří svá katalogizační data tak, aby byla snadno přístupná i ostatním knihovnám. V minulosti byla katalogizační data Kongresové knihovny nejprve přístupná prostřednictvím tištěných katalogů, později od vzniku výměnného formátu MARC na konci 60 let byla tato data dostupná zpočátku na magnetických páskách a poté byla dostupná přes síť např. OCLC. V současnosti jsou záznamy Kongresové knihovny uloženy ve formátu MARC21 přístupné také prostřednictvím Internetu přes informační systém Kongresové knihovny (Library of Congress Information System). Výsledkem je, že záznamy katalogu Kongresové knihovny uložené ve struktuře MARC21 tvoří dnes páteř většiny online katalogů amerických knihoven. Široce dostupné záznamy zapříčinily, že LCC začalo hrát novou úlohu v celém informačním prostředí [Chan, 1999]. Jednoduše řečeno v dnešní době Internet, dnes už samozřejmě součástí našeho každodenního života, umožňuje knihovnám z celého světa nahlížet do katalogu Kongresové knihovny a díky projektům sdílené katalogizace také záznamy z něj sdílet formou tzv. „copy cataloguing“.

2.3 Vlastnosti LCC

„LCC nebylo nikdy zamýšleno jako ztělesnění filozofického systému pro klasifikaci všeho lidského vědění jako takového“ [Macháčková, 2007]. LCC vzniklo především pro efektivní upřádání fondu Kongresové knihovny. Tento fakt odráží vlastnosti systému.

2.4 Literary warrant

Jak už bylo uvedeno, LCC bylo primárně vytvořeno pro klasifikaci zdrojů v Kongresové knihovně. Znamená to, že LCC reflektuje skutečná témata dokumentů vyskytující se v jejím fondu a zároveň odráží terminologii používanou v současné literatuře. Tato vlastnost se označuje jako tzv. literary warrant. Literary warrant představuje v kontextu organizace informací koncept, který klade důraz na to, aby nové třídy reprezentovaly témata, která se vyskytují v konkrétním fondu [Chowdhury G. G.; Chowdhury S., 2007].

2.5 Enumerativní klasifikační systém

K hlavním vlastnostem Třídění Kongresové knihovny patří také jeho přirozená vlastnost enumerativnost [Chowdhury G. G.; Chowdhury S., 2007]. Enumerativní klasifikační systém je „*klasifikační systém enumerující všechny entity, které mají být klasifikovány; do systému jsou vřazovány specifické pojmy. Téma dokumentu je reprezentováno detailním způsobem pomocí podrobného členění a systému pomocných znaků. Enumerativní klasifikační systémy jsou nutně selektivní, protože nelze klasifikovat všechny specifické pojmy*“ [Balíková, 2003a]. V Enumerativních klasifikačních systémech jsou všechny třídy vyjmenovány v tabulkách třídění.

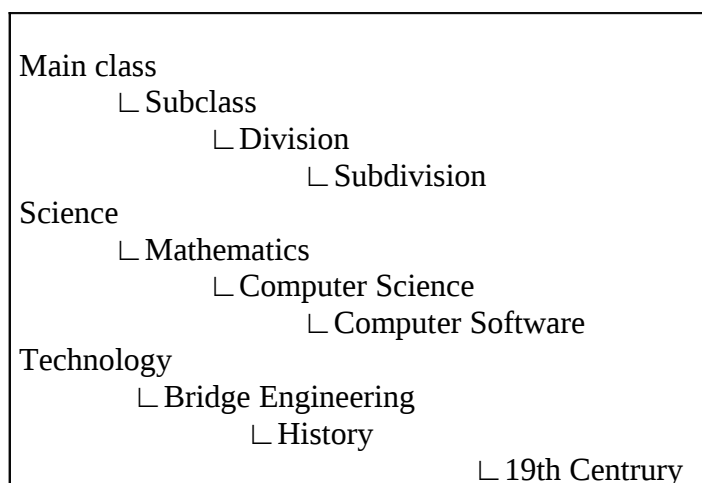
2.6 Flexibilita systému LCC

Dalším rysem LCC je pružnost systému pro přijetí nových hesel. Také díky této vlastnosti je LCC pravděpodobně tolik oblíbený u mnoha jiných knihoven. Pravidla tvorby nových tříd určuje Kongresová knihovna, která jsou vždy tvořena v závislosti na tom, jaká je reálná nakladatelská produkce. Ve smlouvě o využívání klasifikačního webu (classification web) je uvedena povinnost držitele licence spolupracovat na rozvoji LCC [Library of Congress, 2005a].

2.7 Struktura LCC

Ačkoli se od sebe různé klasifikační systémy liší, vždy mají společné tři hlavní komponenty. Soubor předmětů, který nazýváme hlavní třídy a jejich další dělení, notace pro každou třídu a podtřídu a rejstřík [Chowdhury G. G.; Chowdhury S., 2007]. Také LCC tyto tři prvky zahrnuje.

LCC je rozděleno do hlavních tříd (main class), které se dále dělí do podtříd (subclass), úseků (division) a podúseků (subdivision), dále obsahuje notaci a rejstříky.

Obr. 12 – Hierarchické uspořádání jednotlivých tříd

Hlavní třídy se označují jedním velkým písmenem latinské abecedy a rozdělují se do 21 hlavních tříd (main classes).

Hlavní třídy Třídění Kongresové knihovny:

A General Works	L Education
B Philosophy, Psychology, Religion	M Music and Books on Music
C Auxiliary Science of History	N Fine Arts
D History (General) and History of Europe	P Language and Literature
E History: America	Q Science
F History: America	R Medicine
G Geography, Anthropology, Recreation	S Agriculture
H Social Sciences	T Technology
J Political Sciences	U Military Science
K Law	V Naval Science
	Z Bibliography, Library Science, InformationResources

Jednotlivé podtřídy reprezentují vědní obory jednotlivých disciplín. Podtřídy se označují většinou dvěma velkými písmeny latinské abecedy. Výjimkou je třída K – právo (Law), jejíž podtřídy jsou reprezentovány třemi velkými písmeny latinské abecedy.

Ukázka členění podtříd v rámci jedné třídy:

Q Science
QA Mathematics
QB Astronomy
QC Physics
QD Chemistry

QE Geology
QH Biology
QK Botany
QL Zoology
QM Human Anatomy
QP Physiology
QR Mikrobiology

2.8 Notace LCC

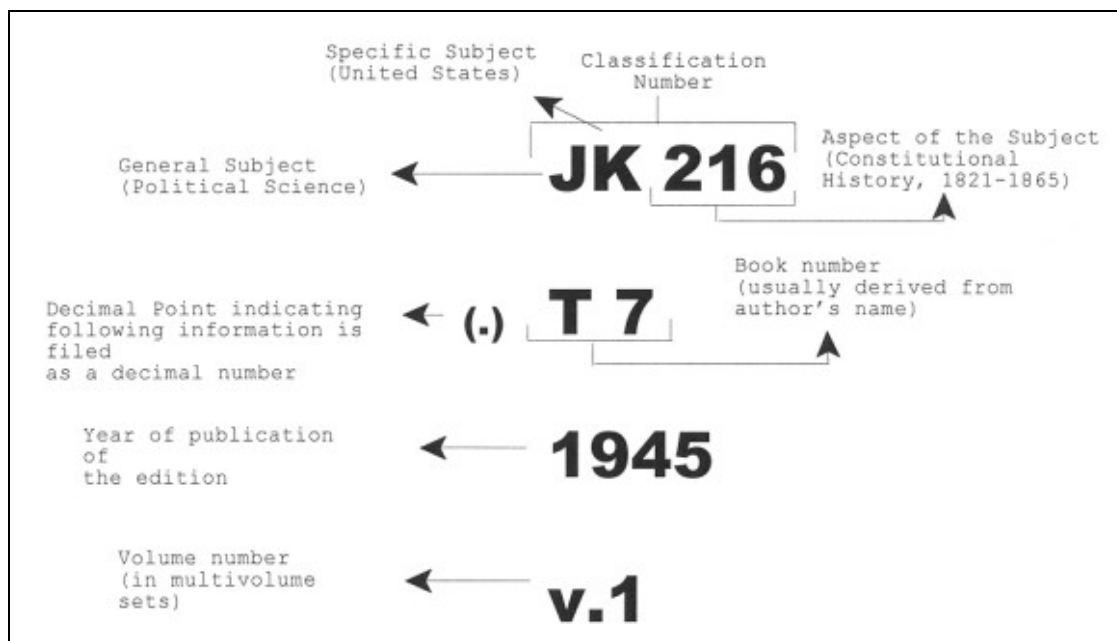
Notace LCC je smíšená, což znamená, že pro označení tříd používá kombinaci velkých písmen latinské abecedy a arabských číslic, které umožňují detailnější zařazení. V rámci každé třídy nebo podtřídy se používají čísla 1-9999, s mnoha mezerami pro dosud nepoužitá čísla, které jsou ponechány pro budoucí využití.

Notace LCC se skládá ze dvou částí. První část představuje číslo třídy (class number), které je tvořeno kombinací jednoho až tří velkých písmen latinské abecedy a arabských číslic 1-9999 s možností desetinného dělení. Číslo třídy se přebírá z tabulek LCC. Druhou část notace LCC tvoří koterizační číslo (cutter number). Obě části jsou od sebe odděleny tečkou, která předchází koterizačnímu číslu.

2.9 Signatura LCC

Účelem signatury LCC je pořádání knih na regálech. Signatura LCC se skládá ze dvou částí – čísla třídy (class number) a čísla jednotky (item number). Číslo třídy je alfanumerický kód. Číslo jednotky je tvořeno koterizačním číslem, rokem vydání a číslem části a označením multiplikátu. Slouží k rozlišení exemplářů v rámci stejné třídy a je pomocníkem při řazení knih na regálech. Číslo jednotky se objevuje pouze na štítku dokumentů, ne v bibliografickém záznamu.

Obrázek prvky signatury LCC:

Obr. 13 – Prvky signatury LCC

JK – dvojice velkých latinských písmen představující obecný předmět (politické vědy)

JK 216 – číslo třídy, specifický předmět (Spojené státy americké)

216 – bližší určení předmětu (konstitucionální historie, 1821-1865)

T 7 – koterizační číslo (tvořené ze jména autora dokumentu)

(.) – desetinná čárka

1945 – rok vydání dokumentu

v.1 – u vícedílných publikací se každý jednotlivý díl označuje jako v (volume) a číslo dílu

Další příklad signatury LCC:

HN113.5 .F74 1996 (Erich Fromm – Social character in a Mexican village)

číslo třídy

velká písmena	HN	social history and condition
---------------	----	------------------------------

celé číslo	113	mexico
------------	-----	--------

desetinné rozšíření	.5	1945
---------------------	----	------

číslo jednotky

katerizační číslo	.F74	Fromm (hlavní záhlaví)
-------------------	------	------------------------

rok vydání	1996	
------------	------	--

2.10 Katerizační číslo

„Autorské tabulky umožňují pomocí kombinace písmen a číslic katerizaci, tj. tvorbu autorských znaků sloužících individualizaci autorů pro abecední stavění fondů a umožňující rozlišení dokumentů nebo záznamů se stejnou klasifikací“ [Hrazdil, 2003].

Původcem katerizačního čísla, jak napovídá název tohoto prvku, je CH. A. Cutter. Jedná se o alfanumerický systém číslování knih. Katerizační číslo se skládá z jednoho velkého písmena a arabských číslic. V notaci LCC se první katerizační číslo odděluje tečkou. V jedné signatuře (call number) mohou být jen dvě katerizační čísla. Pokud nastane případ, že se v signatuře vyskytnou dvě katerizační čísla, oddělují se od sebe mezerou, před druhým katerizačním číslem už se tečka nepíše. V klasifikaci LCC se používá také pro dílčí rozdělení některých podtříd (např. geografické rozdělení). Smyslem přidělování autorských znaků dokumentu je řazení knih na regále. Katerizační čísla umožňují, aby díla jednoho autora stála vedle sebe na regále.

První písmeno samohláska	b	d	l-m	n	p	r	s-t	u-y
pro druhé písmeno použij číslo:	2	3	4	5	6	7	8	9
První písmeno S	a	ch	e	h-i	m-p	t	u	w-z
pro druhé písmeno použij číslo:	2	3	4	5	6	7	8	9
První písmeno Qu	a	e	i	o	r	t	y	
pro druhé písmeno použij číslo:	3	4	5	6	7	8	9	
První písmeno Qa-Qt								
použij čísla 2-29								
První písmeno souhláska	a	e	i	o	r	u	y	
pro druhé písmeno použij číslo:	3	4	5	6	7	8	9	
Pro rozšíření	a-d	e-h	i-l	m-o	p-s	t-v	w-z	
místo písmena použij číslo	3	4	5	6	7	8	9	

Tab. 1 – Katerizační tabulka

2.11 Manuály

2.11.1 Tištěné tabule LCC

Tištěná verze LCC tabulek je obsažena ve 42 svazcích. Ve většině případů každý svazek reprezentuje jednu třídu, rozsáhlé třídy jsou pak rozděleny do více svazků. Každá třída je aktualizovaná podle potřeby, což znamená, že každý svazek má odlišné datum vydání. Cena jednoho svazku se pohybuje mezi 40 a 60 USD.

2.11.2 Elektronická verze tištěných tabulek LCC

Kromě klasických tištěných tabulek je LCC komerčně zpřístupňován také v elektronické podobě prostřednictvím klasifikačního webu (classification web)⁶. Přístup je placený a je odvozen od poštu současně pracujících uživatelů. Klasifikační web obsahuje kromě LCC také předmětová hesla Kongresové knihovny (LCSH). Klasifikační web má oproti tradičním klasifikačním tabulkám tu výhodu, že je týdně aktualizován [Macháčková, 2007].

Obr. 14 – Klasifikační web: hlavní menu

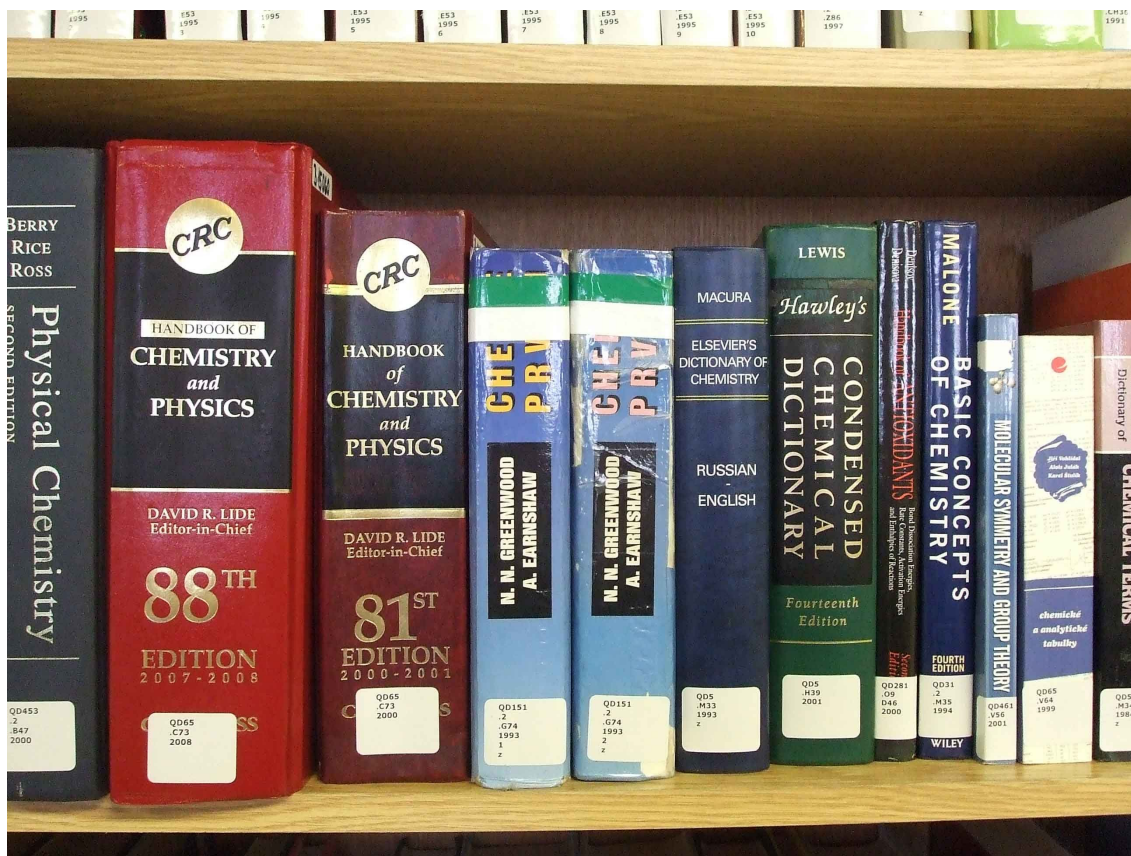
2.12 Pravidla pro řazení knih na regále

Knihy jsou abecedně řazeny v rámci hlavních tříd a podtříd. Knihy ze stejné hlavní třídy se řadí podle čísla podtříd. Následuje abecedně-číselné řazení podle koterizačních čísel a nakonec podle roku vydání. Tento systém umožňuje, aby se vedle sebe na regál dostaly jednak díla pojednávající o stejném tématu seřazena abecedně podle autorských koterizačních čísel, jednak se na regále vedle sebe objeví díla jednoho autora pojednávající o stejném tématu, která jsou řazena chronologicky. Systém tímto zajistí

⁶ Webové stránky klasifikačního webu – <http://classificationweb.net/>

Třídění Kongresové knihovny

rovněž chronologické řazení sborníků. První řádek štítku LCC reprezentuje hlavní třídu a podtřídu. Na druhém řádku se vyskytuje číslo, které odpovídá specifickému zařazení dokumentu do podtřídy. Na třetím a čtvrtém řádku se vyskytnou koterizační čísla, první vyjadřuje nejčastěji předmět a druhé představuje autorské koterizační číslo, které se vytváří z hlavního záhlaví bibliografického záznamu. V posledním pátém řádku je uveden rok vydání dokumentu. Knihy se na regál řadí v abecedním nebo číselném pořadí podle obsahu jednotlivých řádků [Macháčková, 2007].

Obr. 15 – Knihy seřazené na regálu podle signatury LCC

ZDŮVODNĚNÍ VÝBĚRU LCC PRO VOLNĚ PŘÍSTUPNÝ FOND V NTK

2.13 Volně přístupný fond

Dle Projektu výstavby Národní technické knihovny je jedním ze základních úkolů NTK „Zabezpečení kompletního sortimentu knihovních služeb (výpůjčních, kopírovacích, bibliografických, faktografických, referenčních, rešeršních), a to jak prezenčních v prostorách studoven s volným přístupem k fondům, tak diferencovaných absenčních“ [Česko, 2000]. Za volně přístupný fond je považován takový fond, ke kterému má přístup sám uživatel bez zprostředkování knihovníkem. Volně přístupný fond umožňuje uživateli bezprostřední kontakt s dokumenty nebo lze díky němu získat přehled o jiných dokumentech, dalších dílech téhož autora či dalších prací z vybraného oboru [Macháčková, 2005]. „...české knihovnictví zatím nedisponuje dlouhou tradicí, pokud se týká rozsáhlých volně přístupných fondů. Navíc jsou volně přístupné fondy v různých knihovnách často uspořádány velmi různorodě. To má za následek, že uživatel často nemůže v knihovně při orientaci v tomto fondu využít své zkušenosti získané již dříve v jiných knihovnách.“ [Skolková; Ševčíková, 2006]. Kvalitně uspořádaný fond by měl být jednou ze základních služeb poskytovaných knihovnou.

2.14 Volně přístupný fond v NTK

Pro NTK se předběžně počítalo s kombinací volně přístupného fondu (cca 50% celkového objemu) a skladišť (multiplikáty, starší nebo méně aktuální dokumenty či dokumenty vyžadující zvláštní ochranu). Kapacita úložných svazků v NTK je přibližně 1,2 milionu ve třech podzemních skladech. K dalším více než 200 000 budou mít uživatelé ve čtyřech nadzemních patrech volný přístup. Kapacita regálů pro volně přístupný fond však počítá až s 600 000 svazky. Zpřístupnění tak obrovského množství svazků ve volném výběru řadí NTK na první příčky v rámci knihoven v ČR.

2.15 Rozhodnutí

Bylo nutné rozhodnout, jaký klasifikační systém bude nejvhodnějším nástrojem pro uspořádání fondu ve volném výběru v NTK. 2. května 2005 rozhodl hlavní tým pro NTK o tom, že fondy umístěné ve volném výběru v nové budově NTK budou stavěny podle Třídění Kongresové knihovny. „Na základě podané zprávy a důkladného zvážení

výhod a nevýhod použití jiných systémů – PSH, MDT, Konspekt- hlavní tým NTK rozhodl, že fondy NTK umístěné ve volném výběru nové budovy budou stavěny podle LCC. Fondy umístěné ve skladech NTK nebudou řazeny podle LCC...“ [zápis z porady hlavního týmu pro NTK, 2005]. Proces rozhodování o tom, jaký klasifikační systém bude pro volně přístupný fond v NTK nakonec zvolen, měl několik etap, který řešil, již zmíněný, hlavní tým pro výstavbu Národní technické knihovny složený ze zástupců Vysoké školy chemicko-technologické (VŠCHT), Českého vysokého učení technického (ČVUT) (Kovaříková, Macháčková) a Státní technické knihovny (STK) (Píšková, Římanová, Skolková). Zástupci VŠCHT se zpočátku jednání účastnili, ale později od nich ustoupili.

2.16 Hlediska výběru

Výchozím bodem rozhodování se stala bakalářská práce T. Macháčkové s názvem *Možnosti uspořádání fondu ve volném výběru Národní technické knihovny*, která byla obhájena na Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty v Praze. V bakalářské práci nastínila Macháčková různé možnosti uspořádání fondu ve volném výběru v NTK.

Pravděpodobně nejzásadnější vliv na toto rozhodnutí a tedy na výběr klasifikačního systému pro volně přístupný fond v NTK byla účast T. Macháčkové a L. Skolkové na semináři *Subject Analysis*, který v roce 2005 vedl na Ústavu informačních studií a knihovnictví Richard Sapon-White z Knihovny Univerzity v Oregonu.

Dále byly v rámci hlubší analýzy analyzovány používané systémy věcného třídění v knihovnách STK, ČVUT a VŠCHT. Všechny tři subjekty se při automatizovaném zpracování svých fondů řídí povinnými standardy. Bibliografické záznamy jsou tedy zpracovávány podle pravidel AACR2 a jsou ukládány do formátu MARC21. Všechny tři knihovny měly společné používání Polytematického strukturovaného hesláře (PSH). V STK se PSH začalo ukládat do záznamů v roce 1994, ČVUT a VŠCHT začaly s jeho užíváním později (v současnosti už VŠCHT PSH nepoužívá).

Do záznamů v katalogu STK je od 70. let 20. století ukládáno Mezinárodní desetinné třídění (MDT). Od roku 2000 se do záznamů na první místo začaly zapisovat nejpřesnější znaky MDT. Bylo to z toho důvodu, že se už od počátku tohoto roku počítalo s případnou možností jeho využití pro stavění volně přístupného fondu v budoucnu. Důvodem, proč nebyl systém MDT nakonec vybrán je ten, že by znaky

Zdůvodnění výběru LCC pro volně přístupný fond v NTK

MDT ve většině záznamů v katalogu STK, uložených před zmíněným rokem 2000, musely být upraveny a doplněny. „*Navíc by si rozsáhlý fond vyžádal i doplnění třídníků podle jména autora či názvu, v podstatě na principu cutter čísla.*“ [Římanová, 2008].

Knihovny ČVUT a VŠCHT kromě zmíněného PSH používaly také MDT. Knihovny ČVUT navíc již v roce 2005 začaly ukládat do svých záznamů LCC, které přebíraly z pole 050 z katalogu Kongresové knihovny.

Porovnání Mezinárodního desetinného třídění (MDT), Konspektu, Polytematického strukturovaného hesláře (PSH) a Třídění Kongresové knihovny (LCC) z hlediska použití pro volně přístupný fond v NTK:

	PSH	MDT	Konspekt	LCC
Určen pro volně přístupný fond	Ne	Ne	Ne	ano
Existence v záznamech STK	Od roku 1994	Od 70. let 20. stol.	Od roku 2004	Od roku 2007
Existence v záznamech ČVUT	Po roce 2000	Po roce 2000	ne	Od roku 2005
Existence v záznamech VŠCHT	Od roku 2006	Není známo	Není známo	Není známo
Nutnost úprav třídění pro volný výběr – stanovení tříd	Ano	Ne	Ano	Ne
Nutnost úprav třídění pro volný výběr – cutter číslo	Ano	Ano	Ano	Ano
Možnost konzultace s knihovnami užívající systém pro volně tříděný fond	Ne	Ano, např. Moravská zemská knihovna	Ano, např. knihovna Západočeské univerzity v Plzni	Ano, např. Univerzitní knihovna ve Varšavě – implementace, R. Sapon-White, Library of Congress
Mezinárodní srozumitelnost a rozšíření	Ne	Ano	Ne (existuje překlad do angličtiny)	Ano, více v USA, v ČR nebyla zjištěna žádná knihovna užívající LCC
Nutnost úprav	2.17 Ne	Ne	Ne, malá škála	Ano, problémy

pro užití v české technické knihovně			tříd, nutnost doplňovat, univerzální třídění	se objevují v humanitních vědách (např. historie), které nejsou v profilu fondu STK – viz zkušenosti v UK ve Varšavě.
Mezinárodní podpora rozvoje	Ne	Ano, IFLA	Ne	Ano, Library of Congress
Možnost přidělování v režimu copy cataloguing	Ne	Ne, pro účely volně přístupného stavění	Ne, pro účely volně přístupného stavění	Ano

Tab. 2 – Porovnání MDT, Konspektu, PSH, LCC

Analýza systémů neprobíhala jen na teoretické úrovni. Důležitou částí byla právě praktická část analýzy. Bylo žádoucí ověřit si, jak dané klasifikační systémy fungují v praxi, proto hlavní tým pro výstavbu NTK navštívil nejprve knihovnu Západočeské univerzity v Plzni a poté Univerzitní knihovnu ve Varšavě.

První zmiňovaná používá pro stavění volně přístupného fondu Konspekt. Konspekt se později ukázal rovněž jako nevhodný nástroj pro stavění volně přístupného fondu v NTK, neboť se v záznamech katalogu STK vyskytuje až od roku 2004. Při popisu zahraniční literatury jej není možné sdílet a přebírat tak záznamy. Ze zkušenosti s používáním metody Konspektu vyplynula navíc také potřeba doplňovat vlastní podtřídy (např. Java). Jednoduše řečeno použití metody Konspektu by rovněž znamenalo nutnost provést rozsáhlé úpravy v záznamech katalogu STK.

Návštěva Univerzitní knihovny ve Varšavě, která se uskutečnila v dubnu 2006, měla zásadnější vliv na výběr klasifikačního systému pro volně přístupný fond v NTK. Cílem návštěvy bylo tedy vyhodnocení možností aplikace Třídění Kongresové knihovny jako nástroje pro stavění volně přístupného fondu v NTK. V této knihovně používají LCC pro stavění volně přístupného fondu, proto bylo možné shlédnout, jak systém vypadá v praxi. Zavádění klasifikačního systému LCC v Univerzitní knihovně ve Varšavě v podstatě kopíruje proces zavádění v NTK.

Rovněž proběhla konzultace s Moravskou zemskou knihovnou, která svůj fond zpřístupňuje přes MDT. Objasnění, proč nebyl systém MDT zvolen, byly uvedeny výše.

Zdůvodnění výběru LCC pro volně přístupný fond v NTK

V průběhu rozhodovacího procesu provedla B. Ševčíková a L. Skolková rozbor, jak by se pro stavění fondu ve volném výběru dal uplatnit Polytematický strukturovaný heslář (PSH) produkovaný STK. Rozbor ukázal, že PSH je využitelným nástrojem pro stavění volně přístupného fondu, k jednotlivým heslům PSH by však bylo nutné doplnit příslušnou notaci. V této Práci byly navrženy různé varianty notace, kterou by bylo k heslům PSH možné doplnit tak, aby mohl být heslář využit pro stavění volně přístupného fondu. PSH nebyl vybrán, protože nebyl primárně vytvářen jako nástroj pro stavění volně přístupného fondu, jeho rozvoj je podporován pouze jednou institucí (STK), není možné jej sdílet a tudíž přebírat od jiné instituce záznamy. Využití PSH pro stavění volně přístupného fondu v NTK by znamenalo rozsáhlé úpravy záznamů v katalogu STK.

Z analýzy a souhrnu všech poznatků jednoznačně vyplynulo, že žádný z klasifikačních systémů používaných v ČR by nebylo možné použít bez zásadnějších úprav a zásahů. Hlavní tým pro výstavbu NTK na základě analýzy vyvodil jednoznačný závěr a sice neřešit situaci vytvářením vlastního nového systému třídění, neboť jedním z důležitých kritérií výběru klasifikačního schématu byla dostatečná podpora systému a možnost přebírání záznamu prostřednictvím sdílené katalogizace. LCC bylo nakonec zvoleno proto, že je to systém, který již existuje, má mezinárodní a perspektivní podporu rozvoje, je určen pro třídění dokumentů ve volně přístupných fondech, nebylo potřeba jej upravovat, záznamy je možné přebírat z katalogu Kongresové knihovny a každý týden je aktualizováno [Římanová, 2008].

V první fázi po rozhodnutí bylo nutné vytvořit pracovní tým, jehož členové se měli stát specialisty LCC. K nejdůležitějším parametrům výběru pracovníků do tohoto týmu patřila nejen výborná znalost angličtiny, kandidáti na toto místo museli prokazovat především zodpovědný, pečlivý a kvalitní přístup k práci. Nakonec byly vybrány tři knihovnice STK z oddělení věcného a jmenného popisu. Do týmu byla ještě přijata nová pracovnice absolventka ÚISK FF UK na poloviční úvazek. Zajímavé je i to, že práce na projektu retrospektivní katalogizace neznamena navýšení systemizace odborných pracovníků STK, kterou určuje zřizovatel – MŠMT ČR, ale bylo nutné reorganizovat práci v dalších odděleních knihovny.

Další kroky vedly k nákupu nezbytné literatury, klasifikačních tabulek a k objednávce klasifikačního webu. LCC se začalo do bibliografických záznamů báze STK ukládat 1.1. 2007 do knihovnického systému Aleph 500, verze 16.

3 PRŮBĚH ZAVEDENÍ INDEXACE DO RUTINNÍHO PROVOZU STK

3.1 Varšavská univerzitní knihovna

Jak už bylo uvedeno v předchozí kapitole, proces zavádění klasifikačního systému LCC v NTK v podstatě kopíruje proces zavádění v Univerzitní knihovně ve Varšavě. U polských knihovníků lze vysledovat jistou paralelu s okolnostmi zavádění indexace do rutinního provozu v STK. Obě situace jsou si blízké v tom, že ani v Polsku ani v České republice nebyly příliš velké zkušenosti se stavěním volně přístupného fondu, ani se samotným systémem LCC.

Varšavská univerzitní knihovna (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie) se v roce 1999 přestěhovala do nové budovy. Architekti na stavbu nové budovy Varšavské univerzitní knihovny využili především beton a sklo. Stejně materiály byly použity také při stavbě NTK. Budova Varšavské univerzitní knihovny je rozložena do čtyř nadzemních podlaží. V prvním a druhém patře je v současnosti uživatelům zpřístupněn knihovní fond o velikosti přibližně 350 000 knihovních jednotek (prostory však umožňují pojmout až 800 000 svazků). Tento volně přístupný fond je stavěn podle Třídění Kongresové knihovny. [Macháčková, Skolková, 2006]

Proces implementace LCC nebyl v době otevření nové budovy v roce 1999 ještě dokončen, ačkoli byl zahájen zhruba čtyři roky před samotným otevřením. Ve volném výběru bylo v té době jen 150 000 knihovních jednotek. [Macháčková, 2007].

Knihovníci Varšavské univerzitní knihovny se museli při implementaci LCC vypořádat s malou rozpracovaností neamerických entit (historie, literatura, politika apod.). Přijetí americké verze tříd pro označení polských dějin či polské literatury bylo pro knihovníky nedostatečné, jelikož pro ně byly málo rozpracované. Polští knihovníci proto pro své potřeby přizpůsobili LCC tak, aby bylo možné v něm obsáhnout rozsáhlé polské národní dějiny (např. křížácké války) nebo polskou literaturu. Soustavu LCC rozšířili a upravili přidáním vlastních kódů. I když jim toto řešení umožnilo zahrnout své představy do systému, v budoucnu nelze vyloučit možnou kolizi s americkým systémem.

3.2 Indexace dokumentu

Podstatou implementace LCC je reklasifikace vybraných dokumentů podle tohoto třídění [Macháčková, 2007]. Reklasifikace znamená zařazení předmětů do nově zvoleného klasifikačního systému, který se pro tutéž skupinu předmětů začal používat místo původního klasifikačního systému. V souvislosti s pojmem reklasifikace se můžeme setkat se pojmem klasifikace nebo indexace. Indexace je v České terminologické databázi knihovnictví a informační vědy definována jako „*proces vyjádření obsahu dokumentu pomocí prvků selekčního jazyka, obvykle s cílem umožnit zpětné vyhledávání. Podle použitých metod se rozlišuje pojmová a slovní indexace, podle použitých postupů se rozlišuje intelektuální, automatická a poloautomatická indexace. Z hlediska použitých selekčních jazyků se rozlišuje prekoordinovaná indexace a postkoordinovaná indexace.*“ [Balíková, 2003b]. V našem případě se indexace týká vyjádření obsahu dokumentů, vybraných pro volně přístupný fond v NTK, notací klasifikačního systému LCC.

3.3 Fáze implementace LCC v STK

Implementace LCC předpokládala důkladné seznámení se s tímto systémem, vytvoření metodiky pro jeho používání a vyškolení pracovníků. Proces zavedení indexace LCC do rutinního provozu STK lze rozdělit do tří hlavních fází.

3.3.1 První fáze implementace – 2005, 2006

První fáze implementace LCC je charakteristická procesem seznamování a učení se systému LCC. Zavádění LCC totiž v prostředí České republiky, které nemá žádné zkušenosti s tímto klasifikačním systémem, vyžadovalo důkladnou přípravu a to jak teoretickou, tak i praktickou.

Po sestavení pracovního týmu LCC se proto na konci roku 2005 konalo v STK jednodenní školení, které vedla T. Macháčková. Účelem školení bylo seznámit pracovníky týmu LCC a zájemce s Tříděním kongresové knihovny, jeho historií, vlastnostmi, strukturou a základními pravidly popisu.

Po tomto úvodním školení následovala přípravná fáze, pro níž bylo nutné zakoupit tištěné tabulky LCC. Vzhledem k obsahovému složení fondu STK nebylo potřeba zakupovat všechny svazky, resp. všechny třídy systému LCC. STK zakoupila pouze ty třídy, které korespondují se složením fondu STK. Jednalo se o třídy Q (Science), T

(Technology), H (Social Science) a K (Law). Tištěné tabulky byly v této přípravné fázi vhodným a žádoucím nástrojem pracovníků týmu LCC, kteří se museli nejprve seznámit se strukturou LCC [Zilvarová, 2009]. Pro prvotní seznámení se s konkrétní třídou a systémem LCC je vhodnější použít tištěné tabulky LCC tzv. schedules, ve kterých se dobře listuje [Macháčková, 2007].

Pracovnice na počátku roku 2005 pracovaly pouze tak, že pro nové přírůstky vyhledávali LCC signatury v katalogu Kongresové knihovny. V rámci seznamování se systémem se je pokoušeli s tištěnými tabulkami v ruce dekodovat. Později si pracovnice zkoušely poprvé samy klasifikovat dokumenty. Zpracované zkušební záznamy si pak porovnávaly se záznamy v katalogu Kongresové knihovny. Již v této etapě začala být zpracovávána katalogizační politika LCC, tedy tvorba metodiky práce [Římanová, 2008].

Školení R. Sapon White

ČVUT se v roce 2006 podařilo zajistit školitele LCC Richarda Sapon-White. Výhodou tohoto školitele bylo to, že nebyl pouze teoretikem, akademickým pracovníkem, ale i praktikem a vedoucím oddělení katalogizace oregonské univerzity, tudíž znal problematiku LCC z praktické stránky. Jelikož už měli pracovnice několik měsíců s indexováním dokumentů zkušenosti být na teoretické úrovni analyzování záznamů, mohlo dojít také na konzultaci konkrétních problémů. V některých případech bylo po konzultaci nutné vrátit se k uloženým záznamům a přepracovat je. Školení trvalo čtrnáct dnů a bylo vedeno v anglickém jazyce. Polští kolegové měli oproti pracovníkům STK výhodu v tom, že jejich školení probíhalo tři měsíce a v rodném jazyce. Richard Sapon-White se po návratu do USA stal certifikovaným školitelem LCC pro region Oregon. Pracovní pobyt Richarda Sapon-White měl pozitivní dopad i po jeho odjezdu, neboť bylo možné s ním konzultovat prostřednictvím e-mailové korespondence [Římanová, 2008].

3.3.2 Druhá fáze implementace – 2007

Jak už bylo řečeno, klasifikovat se začalo 1.1.2007. Od tohoto data se v STK indexují všechny nové přírůstky striktně dle pravidel Kongresové knihovny, katalogizační politiky STK a LCCS metodiky.

Hlediska výběru dokumentů k indexaci

Průběh zavedení indexace do rutinního provozu STK

Při rozhodování o tom, který dokumenty budou indexovány a následně zpřístupněny v rámci volně přístupného fondu v NTK bylo nutné zvážit několik hledisek.

Typy dokumentů

Ve volně přístupném fondu v NTK budou pravděpodobně nejvíce zastoupeny monografie a skripta [Zilvarová, 2009]. Katalogizační politika LCCS pro NTK stanovuje klasifikovat pouze tyto typy dokumentů:

A	monografie (do 25 cm)
B	monografie (nad 25 cm)
M	dílové publikace (do 25 cm)
N	dílové publikace (nad 25 cm)
F	skripta

Tab. 3 – Dokumenty, které se klasifikují

LCC

Naopak se neklasifikují:

D	drobné tisky do 25 cm (poznámka pod čarou?: u stanovování této kategorie se vždy bere v potaz aktuálnost obsahu)
E	drobné tisky nad 25 cm (poznámka pod čarou?: u stanovování této kategorie se vždy bere v potaz aktuálnost obsahu)
SF	služební fond
K	klasifikační práce, výzkumné zprávy, výroční zprávy, grantové zprávy
X	firemní literatura
EZ	elektronické zdroje na CD-ROM a DVD
EB	elektronické knihy
CD	volně přístupné přílohy časopisů

Tab. 4 – Dokumenty, které se neklasifikují LCC

Dalšími kritérii výběru dokumentů k indexaci a jejich budoucímu umístění ve volném výběru byly:

- Časové hledisko

Do volného výběru je vhodné umisťovat nejnovější dokumenty. Obvykle se stanovuje časová hranice, která je určujícím činitelem, které dokumenty budou umístěny ve volném výběru a které budou umístěny ve skladu [Macháčková, 2007]. V STK se indexují všechny stanovené typy dokumentů od 1.1. 2007.

- Obsahové hledisko

Jádrem obsahového složení fondu STK je technická literatura, proto při výběru dokumentů do volného výběru hrála největší roli. V současné chvíli je fond STK

Průběh zavedení indexace do rutinního provozu STK

nejvíce zastoupen třídou T – technologie (73 200 svazků), Q – věda (47 000 svazků), K – právo (zejména právo z oblasti stavebnictví a techniky, pozemkové a patentové právo), S – zemědělství [Zilvarová, 2009].

- Využívanost dokumentů

Určitou roli při výběru dokumentů do volného výběru hrála také využívanost dokumentů, tedy to, jak často se dokumenty půjčují. Jednalo-li se o dokument, o který je velký zájem, byl indexován za účelem jeho umístění na regále ve volném výběru.

Katerizační tabulka

Pracovníci týmu LCC při tvorbě metodiky LCC došli k závěru, že je nutné upravit katerizační tabulku pro české prostředí. Proto přizpůsobili americkou abecedu té české, které oproti americké abecedě obsahuje písmena s háčky. Vytvořili tedy novou upravenou katerizační tabulku pro určování autorských katerizačních čísel pro český přepis [Zilvarová, 2009].

První písmeno samohláska	b	d	l-m	n	p	r	s-t	u-y
pro druhé písmeno použij číslo:	2	3	4	5	6	7	8	9
První písmeno S	a	ch	e	h-i	m-p	t	u	w-z
pro druhé písmeno použij číslo:	2	3	4	5	6	7	8	9
První písmeno Qu	a	e	i	o	r	t	y	
pro druhé písmeno použij číslo:	3	4	5	6	7	8	9	
První písmeno Qa-Qt								
použij čísla 2-29								
První písmeno souhláska	a	e	i	o	r	u	y	
pro druhé písmeno použij číslo:	3	4	5	6	7	8	9	
Pro rozšíření	a-d	e-h	i-l	m-o	p-s	t-v	w-z	
místo písmena použij číslo	3	4	5	6	7	8	9	

Tab. 5 – Původní katerizační tabulka

	a-c	d-k	l-m	n-o	p-q	r	s-t	u-z
pro druhé písmeno použij číslo:	2	3	4	5	6	7	8	9
První písmeno S	a-d	e-h	ch	i-l	m-s	t	u-v	w-z
pro druhé písmeno použij číslo:	2	3	4	5	6	7	8	9
První písmeno Qu	a-d	e-h	i-n	o-q	r-s	t-x	y-z	
pro druhé písmeno použij číslo:	3	4	5	6	7	8	9	
První písmeno Qa-Qt								
použij čísla 2-29								
První písmeno souhláska	a-d	e-ch	i-n	o-q	r-t	u-x	y-z	
pro druhé písmeno použij číslo:	3	4	5	6	7	8	9	
Pro rozšíření	a-d	e-h	i-l	m-o	p-s	t-v	w-z	

místo písmena použij číslo	3	4	5	6	7	8	9
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---

Tab. 6 – Upravená katerizační tabulka

Postup při indexaci dokumentů v STK

- Obsahová analýza dokumentu

Pracovní postup pracovníků týmu LCC při indexaci LCC začíná obsahovou analýzou dokumentu. Pravidlem číslo jedna by měla být indexace s knihou v ruce, tedy metoda de viso. V ideálním případě je dobré, když má indexátor při sobě více dokumentů pojednávající přibližně o stejném tématu. Obsahová analýza je součástí vlastní indexace, jejím cílem je vyjádřit co nejpřesněji téma dokumentu. Při obsahové analýze vychází indexátoři z několika pramenů. Pokud indexátor pracuje s knihou, která ještě nikdy nebyla nijak zpracována je nejlepším zdrojem informací abstrakt, anotace, názvy kapitol, předmluva nebo úvod. Samozřejmě lze čerpat také z dalších zdrojů jako jsou různé doprovodné materiály apod.

Pracovníci týmu LCC však při indexaci pracovali také s dokumenty, který již měly bibliografické záznamy v systému Aleph. V takovém případě se indexátoři dopouštěli z důvodu nedostatku času porušení jednoho z nejzásadnějších pravidel věcného popisu, čímž je výše zmíněný popis s knihou v ruce. Určitým vodítkem při indexaci jim v této situaci mohl být název díla. Je však zřejmé, že název díla je k vyjádření obsahu nedostačující, neboť názvy děl jsou často velmi nepřesné a zavádějící. Vzhledem k tomu, že bibliografické záznamy reklasifikovaných dokumentů obsahují jiné prvky věcného popisu, byli dalšími pomocníky při reklasifikaci již přiřazená volně tvořená klíčová slova, MDT nebo hesla PSH, která umožnila určit hlavní téma dokumentu i bez knihy v ruce.

- Seriálové publikace

Při zpracovávání seriálových publikací indexátoři při reklasifikaci postupovali podobným způsobem jako při zpracovávání monografií. K seriálovým publikacím řadíme časopisy, ročenky, výroční zprávy a periodické sborníky. Seriály, které se týkají různých témat, nebo pro ně neexistuje speciální třída, klasifikují indexátoři jako „general works“. Seriály s jedním konkrétním tématem se klasifikují pod číslem třídy speciálně vytvořeným pro periodika: např. „periodicals, societies, serial collections, yearbook atd.“. Jednotlivá čísla seriálu mají vždy stejné číslo třídy. Katerizační číslo se

vytváří dle hlavního záhlaví (název seriálu) [Katalogizační politika LCCS pro NTK, 2005].

- Vyhledávání notací LCC

Ve chvíli, kdy má indexátor ujasněnou obsahovou stránku díla, může přistoupit k vytváření čísla třídy. Číslo třídy se vytváří tak, že se indexátor snaží dílo zařadit do co nejspecifičtější třídy, úrovně, které odráží co nejvěrněji obsah díla. Pokud se stane, že obsah díla je natolik specifický či podrobný, že ve struktuře LCC není obsažen, obvykle se použije nejbližší nadřazené číslo třídy, běžně to, co je v hierarchii o jedno výše.

Indexátoři používají k indexaci dokumentů klasifikační web. Postupy, které aplikovali a aplikují při vyhledávání v klasifikačním webu vycházejí z mnohaleté praxe Richarda Sapon-Whita [Katalogizační politika LCCS pro NTK, 2005].

- Ověření správnosti výběru hesla

Vždy je vhodné, aby si indexátor ověřil správnost výběru hesla. Jednou z možností kontroly je využití jedné z funkcí klasifikačního webu, která umožňuje u každé notace LCC zobrazení záznamů z katalogů různých knihoven. Porovnáním obsahové stránky zobrazených záznamů s knihou, která je indexována, je možné zkontrolovat, zda byl dokument zařazen do správné třídy.

Zapisování signatury LCC do systému Aleph

Implementace LCC je v dnešní době nemyslitelná bez využití prostředků výpočetní techniky. Bibliografické záznamy dokumentů určené k reklasifikaci jsou zpracovávány v knihovním systému Aleph 500, verze 16 [Macháčková, 2007]. LCC se v bibliografickém záznamu ukládá ve formátu MARC21 do pole 050. V tomto poli je LCC přístupno pro sdílenou katalogizaci dalším potenciálním zájemcům z řad knihoven. Pole 050 má strukturu:

050 SIGNATURA LIBRARY OF CONGRESS (O)

Indikátory

První - Existence ve fondech Library of Congress

^ Údaje nebyly uvedeny

0 Jednotka je v Library of Congress

1 Jednotka není v Library of Congress

Druhý - Zdroj signatury

0 Přidělena Library of Congress

4 Přidělena jinou agenturou

Kódy podpolí

Průběh zavedení indexace do rutinního provozu STK

\$a Klasifikační znak (O)

\$b Číslo jednotky (NO)

\$3 Bližší určení dokumentu (NO)

\$6 Propojení polí v jiném písmu (NO)

\$8 Propojení souvisejících polí (O)

V bibliografickém záznamu se do \$b uvádí koterizační číslo odpovídající hlavnímu záhlaví díla a rok vydání dokumentu. Údaje, které slouží k odlišení jednoho exempláře od druhého, jako je např. označení multiplikátu, se neuvádějí v bibliografickém záznamu, nýbrž v exemplářovém záznamu knihovní jednotky. Ve struktuře MARC21 formát pro exemplářové údaje je pro označení Třídění Kongresové knihovny vyhrazena v poli 852 (lokace) pozice 0 v prvním indentifikátoru. V ČR zatím nebyl, podle mě dostupných informací, tento formát v žádné knihovně implementován, i když např. systém Aleph jej má integrován.

Z časových důvodů se indexátoři v STK museli proti tomuto pravidlu prohrěšit. Označení multiplikátu bylo v Alephu u záznamů knih ukládáno do bibliografického záznamu. Odtud byly údaje později automaticky zaneseny do pole druhá signatura v kartě „jednotka“ (v poli první signatura je uvedena stávající signatura používaná v STK). Údaje, které do bibliografického záznamu nepatří jsou postupně pracovníky týmu LCC odstraňovány [Zilvarová, 2009].

Posílení týmu LCC

Na rozdíl od statistik z USA i Polska, kde se indexuje přibližně 10 titulů denně, indexátoři STK dosahovali rychlosti až 15 dokumentů za den. I přes tuto skutečnost bylo už od počátku retrospektivního zpracovávání fondu STK jasné, že nebude možné zpracovat fond v tak malém počtu zaměstnanců. Proto bylo rozhodnuto, že budou pro retrospektivní katalogizaci najati studenti vysokých škol. Brigáda studentů probíhala od června 2007 do března 2008. Celkem bylo přijato 22 studentů, jednalo se o částečné i plné úvazky v rozsahu od 1 do 10 měsíců. Studentům – brigádníkům bylo pro měsíce červen, červenec a srpen v STK vyhrazeno školicí středisko [Římanová, 2008]. V září byli studenti přestěhováni do počítačové studovny. V obou případech pracovali studenti společně v jedné místnosti, což mělo výhody především v tom, že si mohli navzájem pomáhat.

Během prvních měsíců bylo úkolem studentů pouze zanesení signatury LCC do systému Aleph těm dokumentům, jejichž záznamy byly nalezeny v katalogu Kongresové knihovny. Brigádníci měli k dispozici přírůstkové seznamy, z nichž si opsali určitý

počet signatur, které pro přehlednost označili tužkou, aby bylo zřejmé, že jsou signatury ve zpracování. Pomocí názvu titulu, autora nebo ISBN popř. jiného jednoznačného identifikátoru zpracovávaného dokumentu vyhledávali příslušný titul v katalogu Kongresové knihovny.⁷

Pokud byl dokument nalezen, byla notace LCC z katalogu Kongresové knihovny brigádníky převzata a následně doplněna o autorské koterizační číslo, které tvořili podle upravené koterizační tabulky. Při tvorbě autorského koterizačního čísla se brigádníci řídili polem 100 (hlavní záhlaví) nebo polem 245 (údaj o názvu a odpovědnosti). Signaturu LCC poté zapisovali do pole 050 v bibliografickém záznamu v knihovním systému Alpeh. V případě, že dokument nebyl nalezen, byl v přírůstkovém seznamu označen a indexován kmenovými pracovníky týmu LCC. Samozřejmě byla nutná investice do kontrol práce studentů. Každé pracovníci týmu LCC byli přiděleni 3 – 4 studenti, jejichž práci kontrolovaly. Zpočátku se brigádníci podíleli také na zapisování zkontrolovaných signatur LCC do knih ve skaldu. Od této činnosti se ale z časových důvodů později upustilo.

Na přelomu roku 2007 a 2008 byly záznamy v přírůstkových seznamech do roku 1981 hotovy. Studenti byli proto vyškoleni k vlastnímu indexování dokumentů. Školení zajistila J. Zilvarová která disponuje pedagogickými schopnostmi. Indexace je proces velmi náročný. Proto, aby se co nejvíce minimalizovala možnost chyby studenta, byly studentům k indexaci vybrána skripta. Bylo to z toho důvodu, že se skripta ve většině případů vyskytují pouze na úrovni tzv. general works, což znamená, že nesahají hluboko do podrobných úrovní.

Přínosy druhé fáze implementace

Brigáda studentů byla ukončena v březnu 2008. Deset měsíců jejího trvání přineslo řadu zkušeností. Přínos druhé fáze implementace lze spatřovat na dvou úrovních. První úroveň reprezentují přínosy pro knihovnu, druhou úroveň reprezentují přínosy pro studenty.

Klady pro knihovnu:

⁷ webové stránky katalogu Kongresové knihovny – <http://catalog.loc.gov>

Průběh zavedení indexace do rutinního provozu STK

- ❑ Ověření metodiky práce a dostatečnosti zpracování katalogizační politiky LCC.
- ❑ Rozšíření kompetencí pracovníků pracovního týmu LCC o zkušenosti školitelů. Každý kmenový pracovník týmu LCC dostal na starost 3 – 4 studenty, za jejichž práci nesl odpovědnost.
- ❑ Získání čtyř kmenových pracovníků pro další roky (uzavření čtyř pracovních poměrů a to nejen v týmu LCC).
- ❑ Zkušenosti se zaměstnáváním studentů vysokých škol.

Klady pro studenty:

- ❑ Získání kvalifikované práce v oboru.
- ❑ Zkušenost se zaměstnáním.
- ❑ Potvrzení o povinné praxi.

3.3.3 Třetí fáze implementace – 2008

I přes všechna očekávání bylo na konci roku 2007 konstatováno, že aby bylo možné do začátku roku 2009 označit a přestěhovat fond do NTK, musel by se tým LCC posílit o nereálných 35 úvazků [Římanová, 2008].

Na základě konzultace s firmou Incad došlo na počátku roku 2008 k zásadnímu rozhodnutí a sice, že pro retrospektivní indexaci bude použit automatický systém. I přes toto rozhodnutí bylo navrženo, aby nové přírůstky byly zpracovávány striktně dle pravidel Kongresové knihovny, katalogizační politiky STK a LCCS metodiky.

Automatická indexace

V úvodu této kapitoly bylo řečeno, že indexace se dělí podle použitých postupů na intelektuální, automatickou a poloautomatickou. Jestliže intelektuální představují lidé a jejich práce, automatickou reprezentují stroje a strojové zpracování.

Automatická indexace je definována jako „*proces indexace realizovaný pomocí automatických postupů ve všech jeho fázích, tj. při výběru relevantních výrazů z textu v přirozeném jazyce a přiřazování termínů řízeného slovníku.*“ [Balíková, 2003]. Automatická indexace (automatic indexing, machine-aided indexing, computer-aided indexing) je tedy realizována pomocí automatických postupů. Znamená to, že probíhá

za využití počítačových programů a informačních technologií. Vzhledem k současnému rozvoji těchto technologií je proces automatické indexace nevyhnutelný. Jinými slovy rozvoj této oblasti s sebou přináší nezbytné vývojové kroky kupředu. K hlavním přednostem automatické indexace patří rychlost, vysoká efektivita a účinnost, v neposlední řadě také fakt, že se metody automatické indexace neustále zkvalitňují. Na druhou stranu počítač zatím stále nerozumí obsahu textu stejně jako člověk. Problémy automatické indexace souvisejí s jevy jako synonymie, homonymie, nerelevantní slova z hlediska obsahu, přirozený jazyk apod. Při automatické indexaci je nutné vyřadit tzv. stop-slova. Stop-slova mohou být například předložky (v angličtině např. by, from, with) nebo členy (v angličtině např. the, a, an).

Automatická indexace se dělí do dvou skupin:

- 1) Automatická extrakce (automatic extraction indexing, selection of natural language index terms)
- 2) Automatické přiřazování (automatic assignment indexing, assignment of controlled language index terms)

Automatická extrakce, označovaná také jako slovní indexace, je založená na extrakci indexačních termínů z plného textu dokumentu, čímž je výhradně využito přirozeného jazyka. Automatické přiřazování, označované také jako pojmová indexace, je založená na určování indexačních termínů z řízeného slovníku nebo znalostní báze na základě jejich srovnání s plnými texty dokumentu.

Systémy automatického přiřazování jsou z hlediska praktické aplikace mnohem náročnější než systémy automatické extrakce. Je to způsobeno tím, že používají složitější statistické a matematicko-lingvistické metody. Automatická indexace založená na automatickém přiřazování se snaží simulovat intelektuální indexaci, jejíž proces se obvykle skládá z obsahové analýzy dokumentu, identifikace termínů a jejich zařazení do pojmových tříd a následného výběru vhodného termínu z řízeného slovníku. Automatické přiřazování proto podmiňuje existenci strukturovaného řízeného slovníku, který je tvořen množinou pojmů, mezi nimiž jsou definovány explicitní vztahy [Schwarz, 2002].

Proces automatického přiřazování probíhá obecně na třech základních úrovních:

- 1) Identifikace termínů v plném textu
- 2) Srovnání termínů s relevantními profily pojmů z řízeného slovníku
- 3) Určení indexačních termínů na základě profilu pojmů reprezentovaných termíny vybranými z textu

Intelektuální indexace

Co se týče kvality je intelektuální indexace s automatickou indexací prakticky neporovnatelná. Člověk dokáže pochopit skutečný obsah a význam dokumentu, umí využívat své zkušenosti a znalosti, je schopen porozumět skrytým významům a souvislostem. Kvalita je zde ale zase na úkor času. Z pochopitelných důvodů člověk nemůže být stejně rychlý jako stroj. Člověk zkrátka nedokáže vyhodnocovat a indexovat stejnou rychlostí jako počítač.

Člověk je v průběhu indexace ovlivněn také kulturou a prostředím, v němž žije. Indexátor vnímá text svým způsobem, a tak ho také interpretuje svým způsobem. V práci J. Schwarze [2002] je uveden citát Andersona a Pérez-Carballo, „*Indexace založená na intelektuální indexaci nemůže bez obtíží cestovat mezi jednotlivými kulturami. Bojovník za svobodu v jedné kultuře, může být teroristou v druhé.*”⁸ Toto tvrzení vystihuje také stav v STK. Jak uvedla J. Zilvarová, sami pracovníci týmu LCC se s takovýmto problémem někdy setkají. Jedná se o situace, kdy indexátoři narazí na dokument vyskytující se např. v katalogu Kongresové knihovny, s jehož zařazením americkými knihovníky nesouhlasí.

Proces intelektuální indexace je velmi intelektuálně i časově náročný a klade na indexátory značné množství nároků. Automatická indexace sice nezaručí takovou kvalitu jako by představovala intelektuální indexace, avšak časové hledisko je v tom případě správně upřednostněno.

Automatická indexace z hlediska praxe v knihovně představuje ještě jednu možná skrytou výhodu. Zatímco při automatické indexaci jsou jasně a pevně dána pravidla, každý indexátor podléhá již zmíněným subjektivním faktorům, které znamenají rozličné výsledky. Konzistence indexace je v případě strojů mnohonásobně lepší. „*Konzistence indexace je míra shody dvou nebo více selekčních obrazů dokumentů*“ [Schwarz, 2001]. Selekční obraz vytvořený člověkem se bude vždy lišit od selekčního obrazu

⁸ V originále: „*An index based on human indexing may not travel well between cultures. A freedom fighter in one culture may be a terrorist in another*“

Průběh zavedení indexace do rutinního provozu STK

vytvořeného strojem. V praxi jde o to, aby byly obsahově podobné dokumenty indexovány stejně nebo alespoň přibližně stejně. Jestliže tomu tak není, dochází při vyhledávání dokumentů ke snížení celkové relevance výsledků vyhledávání [Schwarz, 2001].

Faktor	Automatická indexace	Intelektuální indexace
čas	méně náročná	náročnější
přesnost	přesná	méně přesná
úplnost	schopnost postihnout vše	menší schopnost postihnout vše
cena	méně nákladná	nákladnější
jazykové schopnosti	limitované nastavením	přirozené
konzistence indexace	méně náročná	náročnější

Tab. 7 – Srovnání automatické a intelektuální indexace

Kvalita indexace

Pojem kvalitní indexace je relativní, protože nelze stanovit obecný a správný popis konkrétního dokumentu. Zjednodušeně se dá říci, že kvalitní indexace je taková indexace, která zajistí, aby byl dokument vyhledán ve chvíli, kdy má být vyhledán a naopak aby vyhledán nebyl, když vyhledán být nemá. Kvalitní indexace je kvalitní, pokud zajistí maximální relevanci výsledků vyhledávání. Kvalitu indexace ovlivňuje řada faktorů – indexátoři, selekční jazyk, indexační pravidla, rešeršní systém. [Schwarz, 2001]. Na kvalitu indexace mají vliv také schopnosti a znalosti uživatelů systému. Indexátor by měl znát cílovou skupinu pro kterou indexuje. Z hlediska kvality indexace je indexátor nejvíce ovlivňujícím činitelem.

3.3.4 Projekt firmy Incad

Firma Incad vypracovala pro STK projekt softwarového řešení pro automatické vytvoření indexů LCC pro tituly katalogu STK. Cílem projektu bylo vytvoření softwarového řešení, sady softwarových nástrojů pro automatické přiřazení notací LCC bibliografickým záznamům v katalogu STK. Vytvořené kódy budou použity pro stavění volně přístupného fondu v NTK.

Výchozí stav

Fond STK obsahuje 1,5 milionu záznamů. 750 000 tvoří živý fond. Data jsou uložena v databázi Oracle systému Aleph ve formátu MARC21.

Průběh zavedení indexace do rutinního provozu STK

Identifikační pole, která jsou klíčovými body zpracování projektu, jsou jednak věcné authority, které jsou v českém jazyce, jednak názvy dokumentů, které se vyskytují v jazyce dokumentu.

Do nové knihovny do volného výběru je nezbytné umístit 200 000 – 600 000 dokumentů. Police na regálu má přibližně 36 pozic. Pro jedno téma lze použít až 3 police, tj. 100 titulů.

Řešení

Systém automatického přiřazování notací LCC byl aplikován na všechna data, která dodala STK. Jednalo se tedy o všechny přírůstky fondu knihovny do 31.12.2006, monografie a periodika (tato hranice byla stanovena z toho důvodu, že od 1.1.2007 se v STK indexují všechny nové přírůstky striktně dle pravidel Kongresové knihovny, katalogizační politiky STK a LCCS metodiky). Účelem projektu bylo zjednodušit indexaci a zrychlit lidskou práci. Zařazování dokumentů do hierarchie LCC proběhlo pouze do stanovené hloubky úrovní tohoto klasifikačního systému.

Zdroje pro přiřazování

Pro automatické přiřazení notací LCC dokumentům byly vybrány pouze tři úrovně LCC, protože se předpokládalo, že by měly tyto tři úrovně obsáhnout celý fond se zachováním maximálního počtu dokumentů v jednom uzlu, což činilo 100 titulů.

Příklad tří úrovní LCC:

Q - Science

 QA - Mathematics

 QA156 – Algebra

T – Technology

 TK - Electrical engineering. Electronics. Nuclear engineering

 TK4601 - Electric heating

Pro případ výskytu většího počtu dokumentů na jeden uzel se stanovilo, že bude doplněna pro potřebný uzel další čtvrtá úroveň.

Bylo nutné uvedené tři úrovně LCC přeložit do češtiny. Tento úkol zajistili pracovníci týmu LCC, kteří názvy tříd (main classes), podtříd (subclasses) a jednotlivých úseků (divisions) převedli do tabulky, ze které se později vytvořila taxonomie ve formátu potřebného pro import do kategorizačního systému.

Q	Věda				
		QA	Matematika		
				156	Algebra
				299	Analýza

Tab. 8 – Převodní tabulka

Pro zpracování automatického přiřazování notací LCC byla vybrána pole, která jsou nositelem informace o obsahu dokumentu. Využívalo se těchto polí:

- ☐ Název
- ☐ Edice
- ☐ Předmětová hesla
- ☐ Konspekt
- ☐ Klíčová slova
- ☐ Hesla PSH (včetně synonym)
- ☐ MDT

Přiřazování

Pro přiřazení byl použit vyhledávací a kategorizační systém FAST RetrievalWare. Samotný přiřazovací proces využil na základě vyvinutého algoritmu komponent sémantické sítě: lematizace (stemming) (lematizace – redukce flexe na kořen slova, generování gramatických tvarů) a slovník synonym. Nejprve bylo provedeno rozčlenění do prvních uzlů, teprve pak byly dokumenty vřazovány do nižších úrovní LCC. Po přiřazení záznamů do kategorií představovaných uzly taxonomie LCC probíhaly cyklické revize pro doladění určení a rozsahu titulů v jednotlivých uzlech. Tento proces byl časově náročný a vyžádal si využití lidských zdrojů.

Analýza přiřazených kódů LCC

Pomocí konkordančních tabulek a map, které obsahují různé pravděpodobnosti a četnosti vztahů MDT - LCC, byly nalezeny „podezřelé“ záznamy, u nichž byly následně provedeny případné korekce.

K dokumentům, ke kterým se nepodařilo nalézt kód LCC v předchozí fázi „určení LCC“ byl přiřazen kód LCC podle prvního hesla, „finální“ vazby v konkordanční tabulce MDT - LCC nebo statistické pravděpodobnosti.

Konkordanční a statistické tabulky bylo možné po potvrzení části záznamů opětovně použít pro zpřesnění zařazení.

Přiřazení koterizačních čísel

Přiřazování koterizačních čísel proběhlo až v poslední fázi projektu. Před přiřazením koterizačního čísla bylo automatizovaně načteno pořadové číslo dokumentů (pole 245 podpole n) a dále byly vyhledány skupiny vícedílných dokumentů. Pomocí takto získaných informací bylo vygenerováno koterizační číslo.

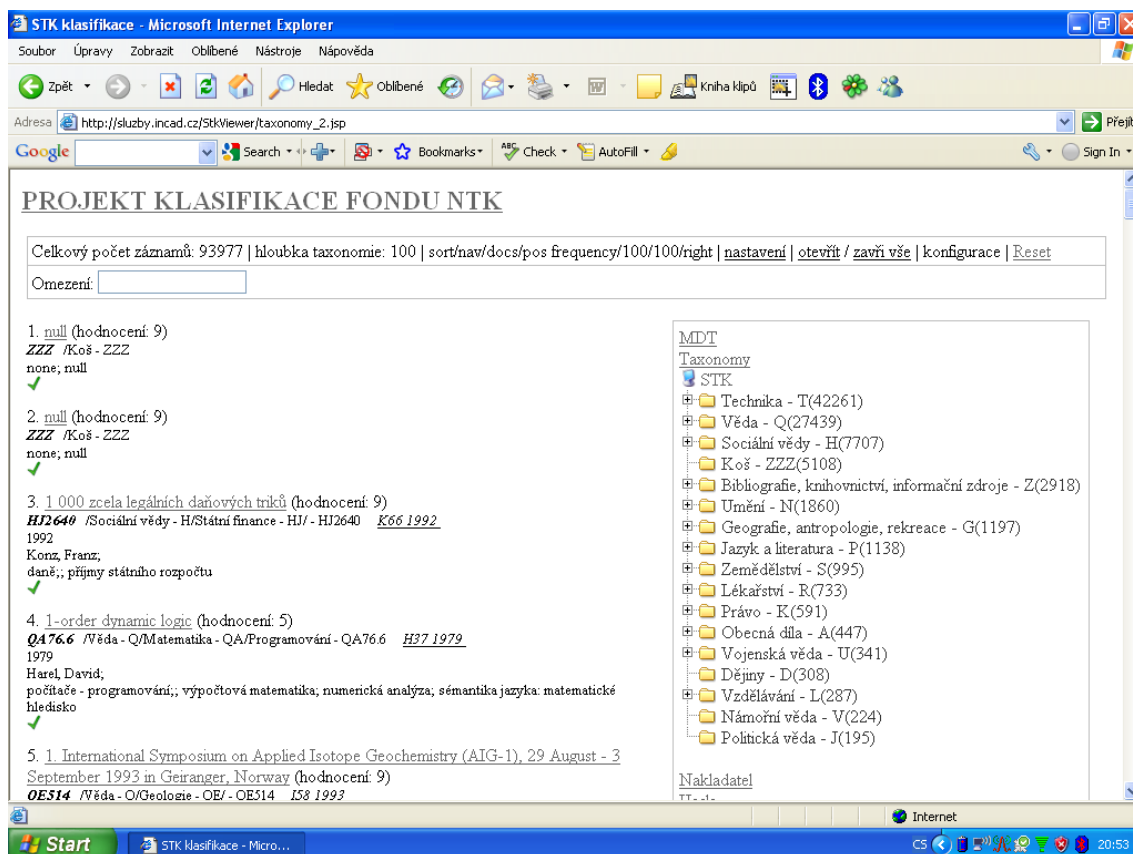
Shrnutí průběhu automatické indexace

- Vytvoření tabulky taxonomie – vytvoří hierarchickou strukturu LCC
- Vytvoření tabulky dat – vytvoří zjednodušenou tabulku dat
- Přidání nodů podle již oklasifikovaných záznamů do taxonomie – přidá do hierarchie LCC z již oklasifikovaných záznamů
- Vytvoření vazeb záznamů do taxonomie (converaTip, vyplněné z STK) – spojí tabulku dat a taxonomie
- Oprava LCC u časopisů, pokud bylo použito LCC pro knihy – při detekci LCC bylo použito pouze LCC platné pro monografie, zde dojde k převedení LCC pro časopisy
- Přidá systémového čísla do dat pro export záznamů – v exportu je nutné použít toto číslo pro jedinečnou identifikaci záznamů
- Přesunout úroveň 4 LCC do úrovně 3 (oprava) – během vývoje byly vytvořeny LCC i ve čtvrté úrovni, zde dojde k přesunu do třetí úrovně
- Přesune špatné LCC z úrovně 2 do úrovně 3 (oprava) – některé již vyplněné LCC byly špatně detekovány, případně jim chybělo nadřazené LCC
- Upraví umístění záznamů na základě dodatečné TMP tabulky – je možné upravit DB na základě dodatečných vazeb v tabulce TMP_NAVRHY_LCC (k.číslo LCC), další kolo automatického zařazování [Dočkal, 2009]

Výstup

Pro editaci zařazených dokumentů automatickou indexací bylo vytvořeno speciální uživatelské rozhraní.

Průběh zavedení indexace do rutinního provozu STK

Obr. 16 – Uživatelské rozhraní pro editaci zařazených dokumentů

Pověření pracovníci firmy Incad provedli v STK školení zaměřené na práci s tímto rozhraním. V uživatelském rozhraní se v průběhu pracovního procesu prováděly změny. Jednalo se o požadavky ze strany STK, které pomáhaly optimalizovat práci při kontrole zařazených dokumentů. Jedním z požadavků bylo například, aby startovní obrazovka rozhraní zobrazovala nejobsáhlejší třídy. Další problém se týkal toho, kam „odkládat“ dokumenty, které není potřeba indexovat. Z tohoto důvodu byl vytvořen koš. Do koše byly přesunuty především velmi staré dokumenty. Tyto dokumenty proto nebudou na regálech ve volném výběru umístěny.

Uživatelské prostředí aplikace

Uživatelské rozhraní umožňuje následující činnosti:

- Procházení záznamů na základě LCC
- Vyhledávání v záznamech
- Navigace v záznamech na základě vybraných polí
- Editace hodnot LCC

Průběh zavedení indexace do rutinního provozu STK

- Přidání nových LCC
- Přesouvání záznamů v rámci stromu LCC
- Potvrzení záznamu – jeho finální schválení správného zařazení v LCC
- Editace katerizačních čísel
- Export záznamů
- Statistické funkce o schvalování záznamů

Shrnutí automatické indexace v STK

Projekt automatické indexace byl dokončen v červenci 2008. Zahrnoval přibližně 85 dní práce, z čehož 15 dní trvala příprava podkladů pro zadání projektu v STK. Úspěšnost automatického přidělování notací LCC je pracovníky STK odhadována na 60 %. Katerizační čísla byla vygenerována s 95 % úspěšností.

4 VLASTNÍ DOJMY A ZKUŠENOSTI

Do Státní technické knihovny jsem nastoupila jako pracovnice odboru hlavního knihovníka 1. října 2007. Setrvala jsem zde do 31. března 2008, kdy byla brigáda studentů ukončena.

Práce v STK byla mou první pracovní zkušeností v knihovně. Tato příležitost, kdy jsem byla součástí živého organismu knihovny, mě nesmírně obohatila. Poprvé jsem mohla být u toho, o čem jsem se doposud jen učila. Pokud jsem do té doby někdy v průběhu svého studia pochybovala o správnosti svého výběru oboru, práce v STK mě přesvědčila, že jsem se vydala správným směrem. Studium odborných předmětů mě vždy bavilo, ale teprve reálné podmínky provozu knihovny mi ukázaly, jak užitečné dovedou být. Nic mě netěšilo víc, než když jsem mohla v praxi uplatnit některé z mých vědomostí nabytých v průběhu studia.

První tři měsíce jsem se spolu s dalšími studenty věnovala pouze zapisování signatur LCC do systému Aleph těm dokumentům, jejichž záznamy jsem našla v katalogu Kongresové knihovny. Později jsme začali indexovat skripta. LCC signatury jsme už tedy nepřebírali z katalogu Kongresové knihovny, ale vytvářeli jsme notaci LCC sami na základě obsahové analýzy dokumentů. Podle mého názoru byla tato část brigády v STK nejnáročnější. Skripta byla z velké části zastoupena technickými obory jako hutnictví, což byla odvětví mě naprosto vzdálená. Obsahová analýza proto pro mě byla velmi náročná a zdoluhavá. Rozpoznat, zda se při základním rozřazování dokumentů do struktury LCC jedná o vědu a nebo o technologii, bylo pro mě obtížně řešitelné.

Samotná práce probíhala spolu s dalšími brigádníky v bývalé studovně STK. Společný prostor by výhodný zejména proto, že jsme si mohli pomáhat v situacích, kdy jsme si nevěděli rady s indexací nějakého konkrétního dokumentu. Být půl roku součástí studentského pracovního týmu je z velké části nepřenosnou zkušeností. Tým tvořili zejména studenti Ústavu informačních studií a knihovnictví, což mělo výhodu v tom, že jsme si mohli vyměňovat zkušenosti a znalosti získané během studia v odborných předmětech.

Praxe pro mě byla přínosná v mnoha směrech, která se promítla do dvou rovin. První rovinu reprezentují dovednosti, které jsem díky této práci nabyla. Naučila jsem se pracovat s automatizovaným knihovnickým systémem Aleph. Seznámila jsem se s věcnou katalogizací, naučila jsem se pracovat s různými informačními zdroji (např.

Vlastní dojmy a zkušenosti

katalog Kongresové knihovny). Praxe mi především prohloubila znalosti a v podstatě otevřela dveře do světa knihovnictví. Teorie ze školních lavic se proměnila v užitečné praktické dovednosti.

Druhou rovinu bych označila jako rovinu svých osobních přínosů. Mezi ně patří nepochybně fakt, že jsem se musela naučit komunikovat s lidmi, se kterými bych za běžných okolností jen těžko navazovala konverzaci, práce v týmu totiž vyžaduje jednu nevyhnutelnou nutnost a sice nezbytnost komunikovat se všemi členy skupiny. Jedna z negativních věcí, se kterou jsem se v průběhu práce v STK setkala byla neochota některých brigádníků spolupracovat. Musím říci, že jsem byla také velmi mile překvapena přístupem většiny kmenových pracovníků knihovny, kteří byli vždy ochotní s čímkoli pomoci. STK mi vždy ve všem vyšla vstříc, ať už se jednalo o vstřícnost při plánování pracovní doby či vstřícnost ve zkouškovém období. Vždy bylo možné se na všem domluvit. Pracovní dobu jsem si proto stanovila tak, aby mi vyhovovala s rozvrhem studia. Dalším přínosem je také získání zkušenosti s pracovním poměrem ve státním sektoru, což má svá výrazná specifika. Narozdíl od soukromé sféry, kde jsou lidé motivováni především penězi, zaměstnanci státního sektoru nejsou, podle mého názoru, motivováni ani tak penězi, jako spíše chutí něco dokázat spolu s chutí učit se novým věcem a uplatnit své znalosti. Takoví lidé, respektive takoví knihovníci, přispívají k motivaci ostatních kolem sebe asi nejvíce.

ZÁVĚR

Jak už bylo uvedeno v úvodu, jedním z nejvážnějších problémů, které v průběhu výstavby budovy NTK vyvstaly, je nedořešený vztah institucí (STK, ČVUT, VŠCHT). Původním záměrem Projektu výstavby NTK bylo jednak shromáždit do nové budovy NTK fondy těchto tří, již zmíněných knihoven, jednak vytvořit samostatný právní subjekt. Plánována byla tedy nejen fyzická integrace fondů těchto knihoven a jejich zpřístupnění v rámci NTK, ale připravovalo se také virtuální sloučení jejich katalogů. Bohužel je velice pravděpodobné, že se v nejbližší době nedočkáme realizace ani jednoho z uvedených plánů. Stále totiž nejsou jasné klíčové majetkové, právní, ani organizační otázky začlenění všech tří subjektů.

Integrace přitom vychází z historické tradice původní Knihovny vysokých škol technických. STK a knihovny ČVUT a VŠCHT mají navíc společného financovatele MŠMT. I přes tato fakta a počáteční entusiasmus, který Projekt NTK provázel, k integraci naneštěstí v nejbližší době nedojde. Situace vypadá v tuto chvíli tak, že ČVUT bude mít svůj vlastní fond, vlastní prostory, vlastní personál a v neposlední řadě také vlastní knihovnický systém a systém na ochranu fondu. Naproti tomu VŠCHT umístí do prostor NTK svých 35 000 časopisů, ty se rozhodla VŠCHT řadit abecedně. Co se týče budoucnosti, prostor pro integraci se tady nachází. Přestože jednání s oběma vysokými školami nepřineslo toužený výsledek, pozitivním krokem je, že fond ČVUT umístěný v uzavřené studovně v NTK bude stavěn podle Třídění Kongresové knihovny, což zvyšuje šance na toto sloučení. Ačkoli je situace taková, jaká je, není důvod, proč nevěřit, že budoucnost vyřešení přinese.

V tuto chvíli zbývá zhruba 100 dní než se otevrou dveře Národní technické knihovny prvním návštěvníkům. Otevření nové knihovny bylo stanoveno na 9.9.2009. Toto datum je označováno jako magické datum. Pevně věřím, že magické nebude pouze datum otevření této unikátní budovy, ale že čarovná bude také knihovna, jejíž služby budou své návštěvníky přitahovat magickou silou a systém LCC splní očekávání knihovníků tím, že bude správným orientačním prvkem pro uživatele.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BALÍKOVÁ, Marie. 2003. Automatická indexace. In *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2009-06-20]. Systém. č.: 000001507. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd>>.
- BALÍKOVÁ, Marie. 2003a. Enumerativní klasifikační systém. In *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2009-05-20]. Systém. č.: 000001524. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd>>.
- BALÍKOVÁ, Marie. 2003b. Indexace. In *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2009-04-20]. Systém. č.: 000001549. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd>>.
- BALÍKOVÁ, Marie. 2003c. Klasifikační systém. In *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2009-04-20]. Systém. č.: 000001560. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd>>.
- BLAŽEK, Jakub. 2008. Srovnání automatické a intelektuální indexace. *Inflow : information journal* [online]. 2008, roč. 1, č. 4 [cit. 2009-04-20]. Dostupný z WWW: <http://www.inflow.cz/srovnani-automaticke-intelektualni-indexace#_ftn6>. ISSN 1802-9736.
- Budova Národní technické knihovny bude stát 1,8 miliardy korun. 2006. *Estav.cz* [online]. 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.estav.cz/zpravy/ctk/ntk-nova-budova.html?x=rss_eStav>.
- Česko. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2000. *Projekt výstavby Národní technické knihovny jako uzlu informační infrastruktury výzkumu a vývoje, vzdělávání a veřejných informačních služeb České republiky*. [online]. [s.l.] : MŠMT, 2000. Dostupný z WWW: <<http://old.stk.cz/ntk/download/projekt.pdf>>.
- DOČKAL, Tomáš. 2009. Co se delalo v prubehu [elektronická pošta]. Message to: Kristýna Kožuchová. 11 May 2009 [cit. 2009-05-11]. Osobní komunikace.
- DOČKAL, Tomáš. 2009a. LCC [elektronická pošta]. Message to: Kristýna Kožuchová. 11 May 2009 [cit. 2009-05-11]. Osobní komunikace.
- HERZÁN, Dominik. 2006. Národní technická knihovna Praha | Projektil architekti. *Earchitekt : architektura online* [online]. 2006 [cit. 2009-03-01]. Internetový magazín o architektuře, designu a umění. Dostupný z WWW: <<http://www.e-architekt.cz/index.php?PId=2105&KatId=140>>.
- HRAZDIL, Aleš. 2003. Katerizační tabulky. In *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha :

Seznam použité literatury

- Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2009-04-22]. Systém. č.: 0000012807. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd>>.
- CHAN, Lois Mai. 1999. *Guide to the Library of Congress Classification*. 5th edition. Englewood (Colorado) : Libraries Unlimited, 1999. 551 s. ISBN 1-56308-500-3.
 - CHOWDHURY, G. G.; CHOWDHURY, S. 2007. *Organizing information from the shelf to the web*. 1st edition. London : Facet , 2007. 230 s. ISBN 978-1-85604-578-0.
 - Indiana University-Purdue University Fort Wayne. 2007. *Walter E. Helmke Library : Library of Congress Classification* [online]. c2007 [cit. 2009-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.lib.ipfw.edu/1118.0.html>>.
 - Kodys. 2006. *RFID technologie* [online]. c2006 [cit. 2009-04-20]. Dostupný z WWW: <http://www.kodys.cz/rfid/?gclid=CKCn8K7a_JkCFUYJ3wodYBrzFw>.
 - Kouzlo Národní technické knihovny, budovy nové generace. 2009. *Pražské reality.cz* [online]. 2009 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.prazskereality.cz/kouzlo-narodni-technicke-knihovny-budovy-nove-generace-clanek_20090213/>.
 - KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online databáze]. 2003. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2009-04-01]. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd>>.
 - Library of Congress. 2005. *Classification Web - Library of Congress* [online]. Washington : Library of Congress, [2005-] [cit. 2009-03-20]. Databáze je pravidelně týdně aktualizována. Dostupný z WWW: <<http://classificationweb.net/>>.
 - Library of Congress. 2005a. *Classification Web – License Agreement* [online]. Washington : Library of Congress, [2005-] [cit. 2009-05-11]. Dostupný z WWW: <<http://classificationweb.net/license2004.html>>.
 - MACHÁČKOVÁ, T. 2007. *Transformace knihovních fondů ČVUT : implementace Třídění Kongresové knihovny*. Praha, 2007. 92 s., 14 s. příl. + 1 CD-ROM. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2007. Vedoucí diplomové práce PhDr. Hana Landová.
 - MACHÁČKOVÁ, Tereza. 2008. Třídění Kongresové knihovny . *Čtenář : měsíčník pro knihovny*. 2008, roč. 60, č. 7, s. 1. Dostupný také z WWW: <<http://ctenar.svkkl.cz/clanky/2008-roc-60/0708-2008/trideni-kongresove-knihovny-43-210.htm>>. ISSN 0011-2321.
 - MACHÁČKOVÁ, Tereza; SKOLKOVÁ, Linda. 2006. Varšavská univerzitní knihovna českýma očima. *Ikaros* [online]. 2006, roč. 10, č. 5 [cit. 2009-04-24]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/3348>>. URN-NBN:cz-ik3348. ISSN 1212-5075.

Seznam použité literatury

- *MARC 21 : formát pro exemplářové údaje*. 2005. 1. české vyd. Praha : Národní knihovna České republiky, 2005. 250 s. ISBN 80-7050-457-9.
- Národní technická knihovna se otevře v roce 2009. 2009. *Novinky.cz* [online]. 2009 [cit. 2009-03-01]. Online magazín deníku Právo a Seznam.cz. Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/kultura/124022-narodni-technicka-knihovna-se-otevire-v-roce-2009.html>>.
- ŘÍMANOVÁ, Radka. 2008. Library of Congress Classification pro Národní technickou knihovnu . In *Knihovny současnosti 2008*. Brno : Sdružení knihoven ČR, 2008. s. 214-221. Dostupný také z WWW: <<http://www.sdruk.cz/sec/2008/sbornik/2008-3-214.pdf>>. ISBN 978-80-86249-49-0.
- SCHWARZ, Josef. 2002. *Současný stav a trendy automatické indexace dokumentů : přehledová studie*. [online]. Praha, 2002. [cit. 2009-05-01]. Dostupný z WWW: <<http://full.nkp.cz/nkdb/docs/studie/typy.html>>.
- SCHWARZ, Josef. 2001. Praktické aspekty hodnocení kvality a konzistence indexace. *Ikaros* [online]. 2001, roč. 5, č. 2 [cit. 2009-04-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/3986>>. URN-NBN:cz-ik3986. ISSN 1212-5075.
- SKOLKOVÁ, Linda; ŠEVČÍKOVÁ, Barbora. 2006. Možnosti stavění volně přístupného knihovního fondu podle hesel z PSH. In *Knihovny současnosti 2006 : sborník ze 14. konference, konané ve dnech 12.-14. září 2006 v Seči u Chrudimi*. [Sestavil Jaromír Kubíček]. Brno : Sdružení knihoven ČR, 2006, s. 348 - 367. Dostupné také na WWW: <<http://195.113.71.228/sec/SevcikovaSkolkovaSec2.ppt>> (prezentace) a <http://195.113.71.228/sec/Sevcikova_Skokova_Sec.pdf> (text příspěvku).
- Státní technická knihovna. 2005. *Katalogizační politika LCCS pro NTK*. Praha : STK, 2005- . 17 s. Aktualizace 30. 6. 2008. Interní materiál pro práci indexátorů STK.
- Státní technická knihovna. 2006. *Státní technická knihovna* [online]. Praha : STK, c2006-2008 [cit. 2009-05-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.stk.cz/>>.
- Státní technická knihovna. 2007. *Zdůvodnění výběru Library of Congress Classification pro třídění volně dostupného fondu Národní technické knihovny*. Praha : STK, 2007. 4 s. Interní materiál pro potřeby Státní technické knihovny.
- ŠULOVÁ, Karolína. 2009. Národní technická knihovna se nově v pražských Dejvicích otevře 9. září. *Mediafax.cz* [online]. 2009 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.mediafax.cz/domaci/2827746-Narodni-technicka-knihovna-se-nove-v-prazskych-Dejvicich-otevire-9-zari>>.
- TICHÝ, Zdeněk A. 2006. Jak se rodí Národní technická knihovna. *Knihovna* [online] . 2006, roč. 17, č. 1, s. 5-18 [cit. 2009-03-07]. Dostupný z WWW: <<http://full.nkp.cz/nkkr/knihovna61/tichy1.htm>>. ISSN 1801-3252.

Seznam použité literatury

- ZILVAROVÁ, Jarmila. 2009. – ústní sdělení (pracovnice Oddělení správy autoritních souborů STK, členka týmu LCC). Dne 17.4. 2009.
- ŽEMLIČKA, Jan. 2008. Národní technická knihovna. *Earchitekt : architektura online* [online]. 2008 [cit. 2009-03-05]. Internetový magazín o architektuře, designu a umění. Dostupný z WWW: <<http://www.earch.cz/clanek/360-narodni-technicka-knihovna.aspx>>.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AACR2	Anglo-americká katalogizační pravidla, 2. vydání
ČVUT	České vysoké učení technické v Praze
LCC	Třídění Kongresové knihovny
LCCS	Systém Třídění Kongresové knihovny
LCSH	Předmětová hesla Kongresové knihovny
MARC	Machine-Readable Cataloging
MDT	Mezinárodní desetinné třídění
MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
NTK	Národní technická knihovna
OCLC	Online Computer Library Center
PSH	Polytematický strukturovaný heslář
RFID	Radio Frequency Identification, radio-frekvenční identifikace
STK	Státní technická knihovna
TDKIV	Terminologická databáze knihovnictví a informační vědy
ÚISK FF UK	Ústav informačních studií a knihovnictví, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
VŠCHT	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 – Budova NTK.....	13
Obr. 2 – Interiér NTK.....	13
Obr. 3 – Depozitář.....	13
Obr. 4 – Informační terminály.....	14
Obr. 5 – Noční studovna.....	14
Obr. 6 – Týmová studovna.....	14
Obr. 7 – Studovna.....	15
Obr. 8 – Venkovní átrium.....	15
Obr. 9 – Konferenční sál.....	16
Obr. 10 – Mnohočetné čtení knih na regále.....	16
Obr. 11 – Čip RFID.....	17
Obr. 12 – Hierarchické uspořádání jednotlivých tříd.....	23
Obr. 13 – Prvky signatury LCC.....	25
Obr. 14 – Klasifikační web: hlavní menu.....	27
Obr. 15 – Knihy seřazené na regálu podle signatury LCC.....	28
Obr. 16 – Uživatelské rozhraní pro editaci zařazených dokumentů.....	50

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 – Katerizační tabulka	26
Tab. 2 – Porovnání MDT, Konspektu, PSH, LCC.....	32
Tab. 3 – Dokumenty, které se klasifikují LCC.....	37
Tab. 4 – Dokumenty, které se neklasifikují LCC.....	37
Tab. 5 – Původní katerizační tabulka	38
Tab. 6 – Upravená katerizační tabulka	39
Tab. 7 – Srovnání automatické a intelektuální indexace.....	46
Tab. 8 – Převodní tabulka.....	48

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – Průzkum preferencí uživatelů (585 respondentů).....	18
--	----

PŘÍLOHA

MEMORANDUM O POROZUMĚNÍ

mezi

Českým vysokým učením technickým,
zastoupeným Jeho Magnificencí Prof. Ing. Jiřím Witzanym, DrSc.
dále jen ČVUT

a

Státní technickou knihovnou,
zastoupenou ředitelem Ing. Martinem Svobodou
dále jen STK

a

Vysokou školou chemicko-technologickou,
zastoupenou Jeho Magnificencí Doc. Ing. Josefem Koubkem, DrSc.
dále jen VŠCHT.

Odvolávajíc se na Usnesení vlády České republiky č. 699 z 12.7.2000, které s vědomím toho, že

- Česká republika postrádá výkonné informační centrum pro podporu technického výzkumu a vývoje, vzdělávání a rozvoje informačních technologií ve vzdělávání, a že
- Státní technická knihovna byla od svého vzniku až do násilného odtržení v 60. letech vždy spjata s vysokými školami technickými a významnou část svých služeb směřuje na tuto cílovou skupinu, a že
- knihovní a informační zázemí v areálu největších českých technických vysokých škol ČVUT a VŠCHT v Praze-Děvicích nebylo dosud dobudováno na úrovni vyhovující nárokům informační společnosti, a že
- Státní technická knihovna sídlí v historické budově Klementina, která naléhavě potřebuje rekonstrukci pro potřeby prostorově stísněné Národní knihovny,

uložilo ministru školství mládeže a tělovýchovy pokračovat v přípravě výstavby Národní technické knihovny a připravit transformaci Státní technické knihovny na Národní technickou knihovnu,

shodují se strany na tom, že po realizaci transformace STK na NTK a v souladu s platnými právními předpisy společně zřídí nový samostatný právní subjekt, který ponese název Knihovna vysokých škol technických.

Tato nová instituce

- naváže na historickou tradici Knihovny vysokých škol technických,
- bude společně spravována orgánem (Radou), v němž budou zřizující subjekty zastoupeny přiměřeně svému vkladu knihovních fondů a podílu na financování nové instituce, a tak se budou podílet na její koncepci i běžném řízení,
- bude společně financována dohodnutým příspěvkem od všech spoluzřizovatelů,
- bude zajišťovat veškeré knihovní a informační služby pro obě vysoké školy, aby tak byly uspokojovány informační potřeby akademické obce obou vysokých škol a splněny požadavky jejich mezinárodní akreditace,
- bude spolupracovat se systémem vysokoškolských knihoven a dalších knihoven v zájmu své uživatelské obce a v duchu rozvíjející se informační (znalostní) společnosti.

Příloha 1 – Memorandum o porozumění

Smluvní strany se zavazují

že se budou navzájem včas informovat o všech okolnostech, které mají vliv na uvedený předmět společného zájmu,

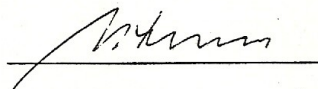
že nepodniknou bez vědomí ostatních účastníků této dohody nic proti němu,

že budou vzájemně konzultovat všechny svoje aktivity, které by mohly uvedený záměr ovlivnit

a že využijí všechny své možnosti, aby pro tento záměr získaly potřebnou podporu na všech úrovních.

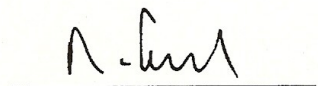
V Praze

dne - 9. VII. 01

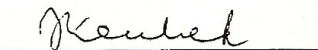
Prof. Ing. Jiří Witzany, DrSc., rektor ČVUT

dne - 4. VII. 01

Ing. Martin Svoboda, ředitel STK

dne 11. VII. 01

Doc. Ing. Josef Koubek, CSc., rektor VŠCHT

EVIDENCE VÝPŮJČEK

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této bakalářské práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

V Praze, 25. 5. 2009

Kristýna Kožuchová

[illegible]